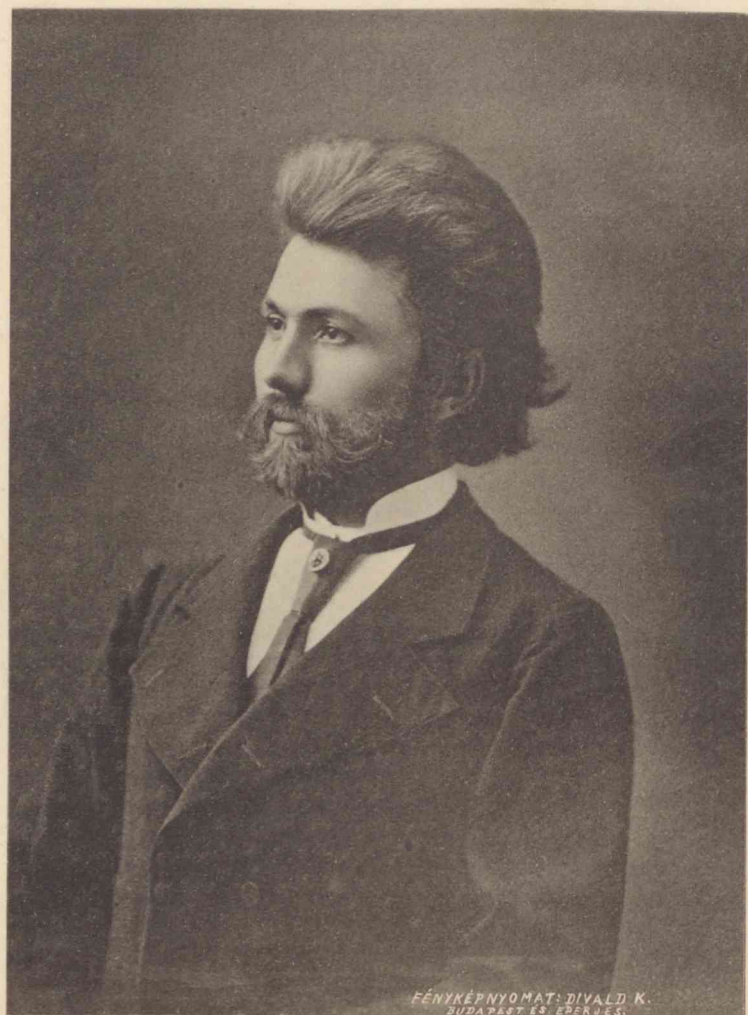

Páncsics

A népiskola és az ifjúsági és népkönyvtárak.

Régen volt, hogy Eötvös báró a nagy szót kimondotta! Azt monddta, hogy ő az iskola hatását a népre úgy képzei magának, hogy az iskolában ne csak a gyermek tanuljon, hanem gyermeke által a szüle is. Ez a népiskola igazi, valódi hatása. A gyermek tanult az iskolában, tanult otthon is. A szüle hallgatja. A gyermek az iskolában megismert tárgyakról beszél otthon is. A szüle ezt is hallgatja és ha tud olvasni, a gyermek olvasókönyvében olvasgatni kezd, ha pedig az olvasás mestersége ismeretlen előtte: megtanulja — gyermeke kedvéért. A gyermek az iskolából valami szép elbeszélést tartalmazó könyvet hoz haza, azt üres óráiban el is, fel is olvassa. A szüle is megkedveli az olvasást, a szüle a gyermek hatása alatt olvas, tanúl! Az „ifjúság iskolája“ — népiskola lett. — A „tanítónak“ nem csupán az A-B-C tanítása képezi feladatát!

Ha nem is így monddta, de ezt monddta Eötvös egyik országgyűlési jelentésében a tanügy állapotáról! Ha pedig ezt nem monddta, így értette, a mit monddta.

Azóta a közoktatásügyi miniszterek, a királyi és felekezeti tanfelügyelők, az iskolaszékek s a „Népoktatásügyi kör“, melynek elnöke Türr István, az ifjúsági és népkönyvtárak felállítása körül fáradoznak. Az eredmény az, hogy majdnem 4000 iskolai- és népkönyvtár fölött rendelkezik az ország.

Ujabban a „Népoktatásügyi kör“ a népkönyvtárak alapítása, szervezése és kezelése tárgyában „Utasítás“-t bocsátott ki, mely 5 fejezetre és 38. szakaszra osztva a szükséges tudnivalókat magában foglalja. I. „Általános elvek“ ezek: 1. A népkönyvtárakat az iskolával kell kapcsolatba hozni; azokat a tanító kezelje. 2. Népszerű és tudományos előadásokkal egybekötve arra kell törekedni, hogy ezen az iskolával egybekötött népkönyvtárak legyenek a község összes szellemi és társadalmi központjai. A közoktatásügyi miniszter e szerint félreérti a tanító feladatát, ha azt mondja, hogy a néptanító csakis az ifjúság iskolai tanítására terjeszse ki figyelmét. 3. A „felekezeti és politikai pártkülönbségek szigorúan kerültessenek“. 4. A könyvtárak szervezése és vezetésénél a népnek kellő működési tért adni, felette szükséges; de a tanító mellett a pap, jegyző és egyéb értelmiség se hiányozzék a népkönyvtárnál, lévén az ifjúsági könyvtár ügye egyedül a tanító gondja. II. A népkönyvtárak alapítására nézve az utasítás négy pontot foglal magában. A főszerep kör mindenütt a tanítóé. Kár, hogy a „Népoktatási kör“ a tanítók figyelmébe nem ajánlott olyan írófüzeteket is, melyek címlapjaikon a hazai történelemből és a tudományok minden ágából sikerült képeket, s hátlapjaikon e képekre vonatkozó népszerű leírásokat közölnek. Ilyen füzetek általános elterjedésével az azokban foglalt tananyag és az általuk egygyé gyűjtött tudományanyag az iskola révén a szülék, a nép közé is elhat: tehát nemcsak a gyermekek nevelésénél tényező, hanem egyúttal az általános népmívelődést is fokozzák, a népben az olvasási vágyat felébresztik, annak tápot adnak, mi által a népkönyvtárak elterjedésének és használásának lehetne egyengetni útját. III. A könyvtáregyletek alapszabályainak tervezete 17 szakaszba van

összefoglalva. Hiszszük, hogy a fennevezett elnök úr az érdeklődőknek szívesen szolgál az „Utasítás“-sal, ha azt tőle kéri, s azért még csak azt jegyezzük meg, hogy a IV. fejezet a „könyvtáregylet vezetéséről” szól, míg az V-ik az iskolai és népkönyvtárak számára ajánlható művek jegyzékét foglalja magában. E jegyzéket azonban nem vagyunk hajlandók aláírni, mert nagyon sok benne a haszontalan könyv. De nem helyeselhetjük azt sem, hogy a „Népoktatási kör” propagandát csinál egy megnevezett könyvtárusi cégnek, mely ajánkozik, a jegyzék könyveit némi % -kal olcsóbban megszerezni a kitett bolti árnál. Eziránt mi úgy vagyunk meggyőződve, hogy a könyvtárosok között divó százalékból — a kötetlen könyvek árát értve — legkevesebb 10–12½ % azokat illeti, a kik a könyvtár szervezésében fáradoznak: a tanítókat. Természetes, hogy a póstai és csomagolási költségeket szintén annak kell viselni, a ki a nyújtott százalékban részesül. E százalék-engedmény mindegyiknek meg volna adandó, a ki „készpénzt fektet a vásárba.”

A kir. tanfelügyelők sorában talán nincsen egy sem, a ki az ifjúsági és népkönyvtárak felállítását ne sürgetné. E téren évek során át Tóth József p.-p.-k.-k.-solti kir. tanfelügyelő fejt ki dicséretreméltó buzgóságot; ujabban (1880. júl. 8-án) a „Pozsonymegyei tantestület” nagygyűlésén Róth József úr tartott ez ügyben nagyszabású beszédet. Közöljük belőle a következő részletet:

„Az iskolai könyvtárnak oly könyveket kell tartalmaznia, melyek az összes tanulógyermeknek számára valók, ideértve az ismétlő iskola látogatóit is, míg a népkönyvtárt azon könyveknek, folyóiratoknak kell képezniök, melyek a serdülő ifjúság s a már felnőtt emberek számára szolgálnak.” . . . „Elvitázhatlan, hogy a népkönyvtárak vallásérkölesi, nemzetiségi, nemkülönbben nemzetgazdászati szempontból üdvös hatást gyakorolnak.” . . . „Kíváncs, hogy a törvényhozás mondja ki: 1. Magyarországon minden népiskola mellett iskolai és népkönyvtár állítandó fel. 2. E célra minden község köteles legalább 5 éven át 10—15 frtot a község lakosai és adója számarányához képest költségvetésébe felvenni.” . . . (Nem zárva ki az állami és társadalmi támogatást.)

A hivatottak nagy száma mellett az ifjúsági és népkönyvtárak ügyében a legutóbbi időben oly emberek is felszólaltak, a kik a dologhoz úgy értenek, mint a „hajdú a harangöntéshez.” Még nem is nagyon régen történt, hogy egy tekintélyes tanügyi lapban az ilyen álapostolok egyike azt hirdette, hogy a könyvtárakat iskolai tantárgynak kell tenni, mit már a „P. Szemle” 295-ik oldalán kellett megróvnunk! — Annál nagyobb örömről van, hogy sorainkból emelkedik ki egy oly alak, mely az iskolai és népkönyvtárak ügyének áldása lehet. A ki figyelmére méltatta és méltatja a „Paed. Szemle” 90. és 154. oldalain közölt bírálatokat, tudja, hogy a pápai polgári iskola igazgatóját, Bánfi Jánost, tartjuk azon férfúnak, kitől hazai ifjúsági és népirodalmunk sokat vár.

Nem minden embernek, nem minden tanítónak jutott osztályrészül az ifjúság, a nép kedélyvilágára irodalmilag hatni. De ha közülünk egyet megáldott az Isten népies írói tehetséggel és hivatással: becsljük meg. Azért ismerkedjünk meg Bánfi János élete folyásával.

Bánfi János, családi néven Wolfshörndl, született Bazin sz. kir. városában (Pozsony m.) 1851. szeptember 8-án. Szülői: Wolfshörndl György és Rozina szül. Krön épen hogy a becsléte: és tisztességes megélhetést biztosító anyagi viszonyok között éltek. Türelenné vált azonban helyzetük egy nem számított eset beáll-

tával a midőn kised házikójukat s egyetlen szőlőjüket kényszerültek eladni. A szerencse kereke felé kapkodtak, mit igazolt ama igyekezetük, hogy állampapírok bevásárlására fordították nélkülözhetőbb pénzkészletüket; ezen kísérletük azonban keserű csalódással érven véget, azt mondhatnók, tönkrejuttatásukat ez tetézte be.

Ezen mostoha állapotukban az önfentartás minden kigondolható módozataival iparkodtak a könyörtelen múltat feledni s tovább evezni; hol napszámba jártak, hol pedig kenyérsütés és élelmi szerek kiskereskedésével tartván fön életüket. A gondterhes és sorsviselt atyának egy reménye fiában mindig fönmaradt.

Az öreg atya, dacára az általános közönyösségnek, melylyel gyermeke sorsát tekintette minden bazini — fölül tudott emelkedni ezen meggyökerezett gondatlan észjárásnak. Elhatározott elve volt, akármi terhes áldozat árán is, fiát taníttatni. Serkentőleg volt elhatározására a tiszteletes aszszony — boldogult Dornerné; és a kis fiu a bazini fiúiskola növendéke lett, melynek a még most is működő közs. tanító, Ullreich, volt a tanítója, ki a kis Wolfshörndt-lankadatlan szorgalma, éles elméjű fölfogása folytán 1864-ben a konfirmation elsőnek ültette. E kitüntetés, a szájról-szájra járt magasztalások az öreget csak sarkalták terve keresztültivelenek bármí nehezen eső megoldásában.

Azonban bármily akaraterős volt szándékában a gondoskodó atya, azt megkezdenie nem állott hatalmában. B. J. a gyermek, már itt számot vetett családi körülményeivel, s föltette magában, hogy önszorgalmával halad a cél felé.

Sokat kelle küzdenie, nélkülöznie, anyagilag kedvezőbb fordulatot még sem teremthetett magának, mert kezdetleges nehézségekbe ütközvén a pozsonyi tanulmányi rendszer szigorúbb volta miatt, nem birt acélozott buzgalmával sem a jó közepszerűnél tekintélyes színvonalra jutni. Önfölsegelesét tehát nem igen eszközözhette. Türt, szenvedett egy jobb jövő vérmes reményében, s már-már egy szerencsés kilátás ígértét birta, melyből saját könyörtelen helyzete csakhamar meg is fosztotta. Ajánlva lett ugyanis egy grófi család gyermekei mellé nevelőnek, mit szíves készséggel s kedvezőbbre forduló sorsa reményében örömet el is fogadott. Azonban egyszerű habitusa nyári időhöz mért szerkezetű levén, az ajánlat pedig télen történt, nem tette megengedhetővé a megjelenést. Várt míg az idő alkalmazkodni kegyes lesz porcellánszínű felöltönyéhez, — és mire ez bekövetkezett, az ígért állomás idejét multa. Csupa véletlen kényszerűségből nem cseresznyézhetett a nagyúri családdal. Tanulói pályája egész ideje alatt tehát csak azt danolgatta csupa megszokásból: „Hogyha az embernek ürös a zsebbe . . . üres a hasa is.”

A gymnasium I. osztályát magán úton sikeresen elvégezte. A tanusított eredmény több jóakaró figyelmet vont magára, s ennek folytán beiratkozhatott a modori ev. német algymnasiumba, melyet dicséretesen el is végezett. A gymnasiumban két-két osztályra esett egy tanár; akkori tanárai: Bresztjanszky Samú és Baltzár Agoston voltak, jelenben a modori polgári iskolánál működnek. A pozsonyi lyceumban nehezen vergődhetett a magyar tantárgyak légkörében előbbre, lévén a modori tannyelv német, a pozsonyi pedig magyar. Neki annál érzékenyebb oldalát találta e systema, mert a modori tanulókkal amúgy sem rokonszenvezett a pozsonyi lyceum.

Az idők egymásutánja szerént bekövezett az 1870-ik év, melyben a modori állami tanítóképzőintézet lett megalapítva. B. J. a pályaválasztás szükségét érezte kebelében földobogni, s ezt követve, növendéke is lett a modori tanítóképzőintézetnek, hol Benisch János, a nagyhírű paedagogus, volt a képezdei igazgató, kinek méltó utódja Dr. Verédy Károly lett. B. J. a képzőintézet 3 évfolyamát kitüntető eredménnyel befejezván, csak most kezdte a „quem Dii odere.“ féle adagium aranyigazságát megismerni.

Elemi kitűnő tanképesítője dacára sem nyílt számára sehol foglalkozhatási tér, s már-már aggasztó gondolatok kezdtek emészteni sorsa iránt, midőn egész váratlanul Bartal tanfelügyelő a somorjai felső leányiskolához a történelem, földrajz s a nyelvtudományok tanításával, felsőbb jóváhagyás föntartásával megbizta 800 frt fizetés élvezete mellett. A felsőbb beleegyezés azon kívánsággal kikötésével érkezett le s erősítette meg Bartal intézkedését, hogy nevezett az elfoglalt állomás megkivánta szabályszerű képesítést legkésőbb egy év múlva megszerezze. B. J. óhajtott célja küszöbén felvillanyozott kedvet kapva, a megszabott kívánalomnak teljesen meg is felelt. 1874-ben részt vett a budapesti tornászati tanfolyamban, s tornászathól képesítő is nyert.

Ugyanakkor pályázat lett hirdetve a somorjai polg. fiúiskolánál üresedésbe jutott tanári állomásra, melyet elnyervén, 1879. augusztusig élt nemes buzgósággal párosult gyarapodó szakismeretet fejte ki — hivatásának. Ekkor érte az a kitüntető

előléptetés, hogy a pápai polgári leányiskola igazgatójául lett kinevezve, mely minőségben jó hírnévnek örvendő magasztalt szerzett intézetének.

Eddig nyílik nyilvános életpályájának átélt eseménye és működésének szűkre szabott kerete. Ifjakori vágyai diadalra jutottak, mert azon pályán van, melyet óhajtott, s éppen ezen helyzet jótevő tudata érlelte meg benne a ritka szellemi érzéket, fejlette ki benne ama rugalmas tevékenységet, melylyel a tanügyi érdekeket szóval és tettel fejleszti.

B. J. a legszigorúbb értelemben átérzi magasztos hivatása jelentőségét, mert míg egyrészt gyakorlati szempontból minden kívánalmat kielégítő rendszernek igazgató-tanári állásánál fogva érvényt szerez: másrészt jól tudja azt, hogy korunkban, mely még hiányokban tesped a józan irányú paedagogiai elvekre nézve, nagy szüksége van a módosító reformok terjesztésére is.

Eszméinek lankadatlan és avatott irodalmi apostola! Már képezdéz korában bemutatta írói hajlamát. Nagy föltűnést keltett a „West-ungarischer Grenzbote“ című politikai napilapban közlött cikkeivel. Az ifjú tanítójelölt éles logikája, tüzetes tárgylágossága, önálló gondolatmenetének érdekes összeállítása már ekkor mindenkit meglepett. Fürkésző észjárása sokak figyelmét magára vonta egyes közleményeiben, így nevezetesen, midőn később a szt.-mártoni matica- és az erdélyi szászokra vonatkozó cikkeket bocsátotta közzé, a fővárosi sajtót, s közvetve a kormányt is ébredésre keltette. Számos irodalmi becsű közlemény jelent meg tőle szanaszét, de mindenütt és mindenben a legnemesebb irány magvát ültette darabos műveibe is. Hoztak tollából dolgozatokat a következő lapok: Ung. Schulbote, M. P. Szemle, Die Bürgerschule (Bécs); Polg. Iskola (Bpest), Tanügyi Lapok (Szeged), Néptanítók Lapja, Népnevelők Lapja, Hon, Pozsony v. Lapok, Szabadk. Közlöny, Szabadka és Vidéke, Sopron, Sopronvidéki Lapok, Magyarország és Nagyvilág, Pápai Lapok, Wanderer (Pozsony), Feierabend (Pozsony), Pressburger Zeitung, Magyar Vidék (Pápa).

Írt azonkívül önálló egész kötetet képező elbeszélést is: „A Szántócsalád története“ cím alatt, mely a Franklin-társulat kiadásában jelent meg és az ahhoz értő irodalmi notabilitások azt kedvező nyilatkozattal fogadták. Széles mederben kifejlődött külvilági tapasztalata, melyen meggyökeredzett igazságszeretete, jóra törekvő hajlama olvasni, tanulni szerető kedélyét folyton nemesbítette, lelkét művelte, s azt, a mit szellemileg szerzett, irodalmi téren megvalósítani, értékesíteni is törekedett.

Legújabb vállalkozása minden oldalról dicsérő fogadtatásban részesült, s ez az „Ifjusági és népkönyvtár“ című folyóirat. Alig van ily alakban szerkesztett folyóirat, mely a nemes és fontos földadatot anynyi tapintatossággal, irodalmi érzékkel és jártassággal oldaná meg, mint Bánfi János ezen folyóirata. A „Varró-leány“, „A rongyszedő fia“, „Munka és jutalom“, az ifjusági irodalom teljes niveauján állanak, s nyilvánvalóan hirdetik szerzőjük képességét, kifejlődött ízlését, sokoldali tanulmányait.

A kritika egybehangzó nyilatkozata csupa üdvözlés és meglepő elismerés volt, hahogy ezen vállalata termékeit szőnyegre hozta. Rövid ideig a Pápan megjelenő „Magyar Vidék“ c. szépirodalmi és társadalmi lapot szerkesztette.

Mint hírlapíró a közügyek és társadalmi félszagségek földerítését soha el nem mulasztja s e miatt sokszor heves megtámadásoknak néz

és nézett elébe. Férfiás, szigorú, de igazlelkű jellemvonása nem sok barátot édesget körébe, de a kik humanus érzelmeit fölismerik — bensőleg megszeretik.

Munkaszerető hajlamánál fogva lett a somorjai jótékonysági egyeslet jegyzője és működő tagja, nemkülönben az ottani tűzoltó-egyeslet segédtsíztje. Mindkét minőségében megfeszített törekvése volt az egyeslet céljainak erejéből kiferhető fölvirágoztatása s ügyszeretetének itt is mindvégig munkás jelét adta.

Mint elnöke a „Pápa város és vidéki tanító egyesületnek“ bizalmatkelteleg tölti be szerepét, s az egyeslet ügyét pártoló szellemre mutató érdeklődéssel hordja szíven.

Fiatal, tetterős férfiú életének igénytelen váza az, mit olvasóinknak nyújtottunk. Ha közleményünknek más eredménye nem lesz, mint az, hogy az ifjúsági és népkönyvtárak ügyét mozdítottuk elő: már meg leszünk elégedve. — Ha azonban a feltárult kép olyképp hatna ügytársaink egynémelyikére, hogy kötelességének tartja, „önmagába bele pillantani“, azért, hogy lássa, ha valjon az anyatermészet nem áldotta meg őt is a „fabulálás“ iránti kedvvel, ha nem tudna-e ő is felesapni népies és ifjúsági íróknak: akkor elértük volna azt, hogy megtörtént, a mit óhajtottunk, t. i, hogy a példa vonzzon.

Rill József.

A népiskolai tantárgyak a fejlesztés elvének szempontjából.

Irta: Diesterweg Adolf.

(Október 29-ikének megünneplésére!)

(Az 1866. évi július 7-én Berlinben elhalálozott Diesterweg Adolf. kiról a „Paed. Szemle“ IX. füzetének 270-ik oldalán Gáspár János oly lelkesülten emlékszik meg, 1790. évi október 29-én Siegenben született. A német tanítók „atyamester“-nek keresztelték, a művelt világ átruházta reá Melanchton címét s elnevezte: „praeceptor Germaniae“-nak. A szellem fokozatos és feltételes fejlesztése elvének Pestalozzi után Diesterweg volt megtestesült képviselője. Rill József a „Néptanítók Lapja“ 1871. évi folyamának 28., 29., 31. és 33. számaiban, Hajnal Adolf pedig ez alapon a „Népnevelők Lapja“ 1878-iki folyamában a magyar tanítókat bővebben ismertették meg Diesterweg életével, munkásságával és elveivel. A „nagy tanító“ működését méltóbban a „Paed. Szemlé“-ben nem ünnepelehetjük, mint úgy, ha születése napjának emlékét azáltal üljük meg, hogy megismerkedünk a fejlődés elvének a tantárgyakra való alkalmazását illetőleg azon nézetekkel, melyeket Diesterweg vallott, s melyeket olvasóink számára épen október 29-ének megünneplése indokából az alábbi sorokban Hetzer József ur, ügytársunk, fővárosi tanító, Diesterweg „Évkönyve“ 1856. évi folyamából lehető hű fordításban bocsátott rendelkezésünkre. — Legyenek ez elvek minden tanítóra nézve szentek! Alkalmazzuk azokat iskoláinkban az ifjú magyar nemzedék javára, boldogítására! És most legyen a szó Diesterwegé! Szerk.)

„A tanító, a ki a fejlesztés elvének akar szolgálni, megtalálni törekszik, hogy a tantárgyakat miként létesíthetné a tanulók szemei előtt, sőt mi több, hogyan létesíthetné magával a tanulóval. Utóbbi a legfőbb működés, melyre viheti; ha ez sem volna kivihető, akkor a pusztá elfo-

gadtatás, legfeljebb után-gondoltatás mellett marad. Vaktában adni semmit sem szabad. Mert belátás nélkül a szellem halott. Mi tehát a legalsó fokon kezdvén, így csoportosíthatunk: *előmutatás és utánzás — fölkeresés és felismerés, alkalmazás — létesítés és teremtés.*

Tekintsük még e szempontból a különböző tantárgyakat!

1. A szépírás tanulása mutatás és utánzás folytán történik. A tanuló fejlesztését célzó tanító a betűket a tanulók szeme láttára egyszerű elemeiből származtatja. A gyermekek kapcsolni, kombinálni, valamely összetett külsőleg egybefoglalni és viszont: szétbontani (analizálni) tanulnak. (Szépészeti oldalát külön célunk miatt most mellőzzük).

2. Olvasás. Ez attól függ, hogy túlnyomólag a szétbontó vagy összekötő menetet választjuk-e. Amaz a nyelvet (mondatot) mint valami készet állítja a tanuló elé, szétbontja elemeire, később ismét egybeállítja; e me z kezdettől fogva ez utóbbi módon jár el. És miután ezen (utóbbi) mód mellett a gyermek többet alakít, létesít, mint az előbbeni szerint, el nem tagadható, hogy amaz e tekintetben a másik fölött előnyvel bír. A jóra való tanító a kettőt egybeköti, mert egymást egészítik ki.

3. Számolás. Az egyszeregyen, régi szokás szerint az A-B-C-hez mellékelve s gépiesen bemagolva, reménylem, végre mindenütt már túl vagyunk. Tehát egy, egy és még egy, egy, meg egy, meg egy s. i. t., azaz: kezdettől fogva fölépítve, alakítva, aztán megint szétbontva, összehasonlítva stb. Menynyiségtan! A tanuló eredetileg (genetice) jár el, megteremti a képzeteket (a tanítónak csak meg kell azokat nevezni), a gyermek a szó tulajdonképeni értelmében öntevékeny: — elemi, folytonos, szabad fejlődés. Minden fokon további fokokat lát maga előtt, a melyekre feljutni, melyeket létesíteni a megelőzők által erő nyert. Ha megállapodunk, t. i. a sort megszakítjuk, nem a miatt történik, mintha haladni már nem bírnánk, hanem mivel már nem akarunk. A kit így vezettek az emberiség menynyiségtani ismereteinek korabeli határaig, az érett e határok kibővítésére, csak folytatni kell az eddig követett kitaláltató (heuretikus) utat, módot. A szabadon feldolgozott anyagon való szabad fejlődés létesíti a teremtő erőt, a melynek megszerzése által az ember, a teremtmény, hasonló lesz teremtőjéhez. Az ember legmagasb hatványban teremtő lény vagy azzá válik.

4. Alak- és mértan. Kezdődjék bár amaz a testek szemléletével, az alaptárgyak csakhamar megtalálvák, s kezdetét veszi a szabad alakítás, mi óvodákban már a pálcikák rakosgatásával kezdhető meg. A tanmenet a szellem fejlődése menetével egybevág. Miután a mértani képzetek a térben léteznek, s a tárgyi világ szemléletét uralják ezenkívül maguk is intuitív szemlélhetők: azért az eredetileg tárgyalt mértan a szabad fejlesztés ereje tekintetében az iskola legtöbb tantárgyát messze túlhaladja. Ki e főtudománynyal kész tantárgy módjára bánik el, virgácsot érdemel.

5. A földrajz. Helyrajzi része a térbeli részek egybekapcsolását s a térbeli összefüggések, viszonyok, tájékozások képzeletét igényli. A szellem adott viszonyokban tájékozza magát. Ez is jó, szükséges gyakorlat; mert az ember sokféle adott, meglevő, nem létesítendő viszonyba kénytelen lépni; csak hogy ez nem magasb fokú tevékenység.

A geologia újabb tudomány. Ez adja a tudományos ismeret

alapját, midőn földünk kérgének s a mi a földben s rajta van, származásának történetét szolgáltatja. Az ember fölfogja az alakulás módját. A földrajzi ismeret történelme fölvilágosít a fölfedezések fejlődésének menete iránt. Földünknek a naphoz való viszonyainak ismerete adja a föld növényzeti s állati különféleségének mai okozataiba való belátást.

Ez oknál fogva s mint az emberi nem származásának és fejlődésének valódi alapja, a földrajz az egyén fejlesztésére nézve, különösen ennek a föld és világ egészéhez való viszonyának helyes felfogását tekintve, igen fontos tudomány. Mint csillagászati földrajz a népszerű csillagászzal egybekötve, kiválóan fontos helyet érdemel, és a fejlesztés ezen értékében közvetlenül a mértan mellé állítható, sőt azt magát némely tekintetben fölül is múlja. Mert az oktatás itt teljesen az emberi nem fejlődésének menetét követi. Az érzéki szemlélés s megfigyeléstől kezdve a törvények fölismeréséhez, egészen az okozatok belátásához, fölfogásához és innen a világegyetem s összes tüneményeinek teljes bennső megalkotásaig vezet. Ez — az ember természetes szempontjából — szabadon felismert, öntevőleg talált, csalhatatlan s azért szilárdító, nagyobb, véghetetlen haladást lehetségessé tevő ismeret.

Az ily módon áthaladandó fokozatok az emberi nem fejlődésének menetét, a tudománynak is, de egyszersmind az egyes ember fejlődésének történetét is mutatják. Ezzel ki van fejezve e tudományszak nagy értéke.

6. A természetrajz. Így nevezék régi időktől fogva a termények három országának tárgyairól szóló ismeretet. Később felcserélték e nevet a terményrajz vagy -leírás nevezetével; most a tudomány anynyira jutott, vagyis elkezdett anynyira jutni, hogy az eredeti dísznévre térhetünk vissza. A terményrajz így csak külső, bár szükséges része a természetrajznak, melynek az a fontos hivatása, hogy a lények eredetét az egyszerű csirából az élet s ennek folyamata minden fókán való fejlettségét kimutassa. A természetrajz a természeti lények fejlődésének története s ennyiben kell, hogy az ember fejlődését is elősegítse; ez adja neki a belátás képességét saját fejlődésének történetébe. Általa az ember a természetet s önmagát ismerő lényynyé változik. A természetes fejlődés útján a mai ismeret határáig vezetve, az ember itt, mint mindenütt, ez által a kutató és föltaláló méltóságához jut.

7. A történelem. Az emberek sorsa s tettei az idő természetes lefolyásában követik egymást, az egyidejűleg élt népeké egymás mellett az egymást követőké egymás mögött. A művelődés egyikről a másikra száll, át lesz ruházva, tovább öröklődik. Ez eseményeknek az idők egymásutánjában való elbeszélése képezi a fejlődést. A tanúlóra nézve ez elejente csak az események külső lefolyása, később behat a mozgató okok bennső működésébe. A jelen kor történetéig haladva, az összes lefolyt mozzanatok ismeretének birtokába jut, s így ő, a múltnak örököse, most — a lehetőségig — azon helyzetben van, hogy a világtörténet fejlődésének menetét folytassa.

Ez oktatás tehát lényegében nehézségekkel nem jár; a történet maga az egész emberi nem fejlődésnek menete.

8. A nyelv. Anyanyelvéhez az ember öntudatán kívül jut, ez anyja, apja hagyománya. Oly műveltségi alakban, a mint bennök él, száll át gyermekökre. Így kora gyermekiségében jut el az ember azon célhoz,

melyet élő anyanyelve addig elért. Ha ekkor teremő szellem lakozik benne, úgy képesítve van, közvetlenül a nyelv tovább fejlesztését folytatni. Saját egyéni fejlődése ez által gátolva nincs. Ha a szülők környezetökkel általában a kiművelt nyelvet tökéletesen birják: akkor gyermekek már az élet által e teljes hagyaték birtokába jut. Ha e birtoknál többet akar, ha annak fejlődését akarja, ha alakulását akarja fölfogni, akkor nemzetének előző korába, annak őskorába kell behatolnia, a régibb s legrégebb nyelvemlékekhez kell fordulnia. E tanulmány azonban inkább tudományos, mint gyakorlati értékkel bír. Mindenesetre azonban tudatát nyeri azon nemzeti nyelv szelleme egyéni természetének, melyhez születésénél fogva tartozik, s képesítve lesz ezáltal öntudatosan tenni azt, mit mások csak ösztönszerűleg cselekesznek. Semmi esetre sincs a fölismerés és tudás egyik s másik módja egyéni fejlődésének kárára; ellenkezőleg az még inkább elő lesz segítve általa. Fődolog marad, hogy a nyelv az egyes ember legszabadabb rendelkezésére álljon a máshonnan szerzett gondolatok kifejezésére.

Másként áll a dolog valamely idegen nyelvvel szemben!

Ez kész egészként „kívül” áll a tanuló előtt, mit anyanyelve segítségével kell elsajátítani. Ha értelmes a tanító, oly rendben fogja az egyes részeket tanulójával elsajátíttatni, hogy a megelőző a következőnek útját egyengesse, következőleg az egymásután és fejlődés bizonyos neme jöjjön létre. Ily oktatás azután a tanuló alaki fejlődését is előmozdítja. Szabadon azonban a tanuló az anyaggal nem rendelkezhetik. Az a benne rejlő törvényekkel, melyeket neki fölfogni s alkalmazni, nem pedig változtatni s igazgatni kell, már adva van. E tekintetben, mint már említve volt, a segítség, melyet az idegen nyelv tanulása a szabad fejlődésnek nyújt, mögötte áll azon haszonnak, melylyel azt a menynyiségtani és földrajz-csillagászati anyag lehetőleg szabad kezelése elősegíti.

9. A vallás. Bevett szokás szerint a gyermekeket minél előbb meghatározott hitvallásra tanítják. Az ily hitvallás előzetes hosszas fejlődési fokozatok eredménye. Ezt beviszik a gyermekekbe — a határozott fejlettség érett eredményét a kiskorúakba, éretlenekbe. Egy szót se szólhatnánk ez ellen, ha úgy állna a dolog a vallással, mint áll a nyelvvel, a melynek átszarmaztatásánál ugyanez történik. De a nyelv alak, a vallás tartalom, gondolat és hittartalom, mit nem lehet egyikről a másikra átruházni, mint a nyelvalakokat. Gondolatbeli tartalom csak az előtt bír értékkel s jelentőséggel, a ki azt érti, ha lehet, maga létesíti.

Hogy ez a fentjelölt módon nem történik, nem szorúl bővebb fejtegetésre. Az első hiba, mely itt előfordul, az, hogy megért gondolatartalmat ruháznak át a kiskorúakra, kik azt sem nem létesítették, sem annak természetészülte szükségét nem érzik. A második hiba abban áll, hogy e hitvallások oly dogmákat tartalmaznak, melyek a megértés emberi erejét túlhaladják, s ennél fogva az ember, legalább a gyermekáltal nem értékesíthetők. A harmadik hiba abban fekszik, hogy megváltozhatlan elveket, úgynevezett merev dogmákat tartalmaznak. A negyedik hiba az, hogy az élő embert a múltba helyezik, s viszsza pillantásra kényszerítik oly időbe, mely ama hittartalmat virágzása eredményeként érlelé, mely azonban már elmúlt, s a rákövetkezőtt műveltség és haladás által lett túl szárnyalva.

E hibák és hiányok természetesen a gyermek szabad fejlődését nemcsak hogy nem segítik elő, hanem akadályozzák.

Az első hiba azon paedagogiai alapelvbe ütközik, mely megköveteli, hogy minden szellemi táplálék egy a lélekben felébredt szükségnek feleljen meg, s a menyynyire lehetséges, általa legyen föltalálva s kifejezve. A második azon alapelv ellen vét, mely tiltja, hogy gyöngye erőttől többet követeljünk, mint a menynyit az megbír, feldolgozhat. A harmadik megtagadja amaz igazságnak elismerését, hogy az összes emberi létezés és gondolkodás örökös folyamatban van, s hogy mindegyik állandónak nyilvánított dogma a szellemet korlátozza. A negyedik a helyett, hogy a jövőbe s az abban valószínű eszményekre utalna: a leélt múltba irányozza az ember szellemi pillantását, mi közvetlenül megállapodásra visszaesésre vezet.

Egy tantárgynak sincs ennél fogva anynyi foglalkozása, mint a vallástannak. Minden más tantárgy — azon módon, a mint azt a didaktika jelen állapota szerint a tanítók, kikben életet nyert, tárgyalják — a szellemi fejlődést, az egyik inkább, a másik kevésbé, elősegíti; de egyik sem hat az emberre gátlólag, zavarólag. Csak a szokásos vallástanításra háramlik ezen vád.

E mellett nem hagyhatjuk figyelmen kívül még azon körülményt sem, hogy egyedül ez von maga után oly intézkedést, melyet mi nem szününk meg szerencsétlen intézkedésnek tartani, mely ellen hangosan kiáltunk: értvén az iskolák és gyermekek külön választását azon vallási felekezet szerint, melyhez, felnövekedvén, tartozni fognak, s melybe őket a gyámolság korában beadatni, bölcsnek tartatik.

Minden egyéb tudomány minden gyermekre nézve egy és ugyanazon módon közös, bennök tehát — a történelem egy részének netáni kivételével, mely a felekezetek indokolatlan követelése folytán pártszínezésben részesítendő, — ok arra nézve nem rejlik, hogy ezen emberi, társadalmi, politikai, sőt vallási tekintetben oly veszedelmes szétválás és szakadás meghonosúljon; egyesegyedül a szomorú vallási megkülönböztetés javasolja az ily — nézetem szerint — már alapjában káros eljárás foganatosítását.

A különválasztó így túlsúlyt nyer a közös, általános fölött, és szilárd intézmények által, melyek ellen az egységre intő szó teljesen sikertelennek bizonyúl, elvileg megsemmisíti az egyetértést, összetartást, és a lényeges fölé a lényegtelen emeli trónra. Ez a lényeges pedig minden valóságban, mely az emberi művelődés folyamatába lépett, most és mindenkor a vallástannak magva, t. i. a vallásérkölesi világnézet és ennek alkalmazása a humanitás gyakorlásában minden iránt, mi kivétel nélkül emberi, s ennél fogva minden nemzeti, politikai és más, tehát vallási és egyházi eltéréseknek föléje emelkedik. Ez az eszme képezi minden valódi vallás, tehát a keresztény vallásnak is, magvát, és a legfölvilágosodottabb, legmagasabban álló szabad fiai nemzetünknek, kik ennek rájuk való büszkeségét igazolják, ugyanezt az álláspontot foglalták el; őket se dogma, se előítélet, se kényszer ama magasztos alapelvnek az életben való gyakorlati követésében nem gátolhatta, és a most élők ezrei ugyanazt vallják, mély sajnálattal, hogy határozott, a régi korból származó s annak idején igazolt, jelenleg azonban már alaptalan indokok által külön választva, kényszerítve vannak mindenséget átölelő humanitás, szeretet s azért egyetértés helyett gyermekeiket elkülönítve, egymástól elzárva egyházi eltérésekre és pártcélokra neveltetni.

Az embernek emberré való szabad fejlesztését ez nemcsak veszéllyel fenyegeti, hanem a fejlődés — tanítás és intézmények által lehetlenné van téve.

Közli: Hetzer József.

A néptanító mint gabonaszedő.

Néptanító vagy, ha úgy tetszik, népnevelő! Hazánkban szájról-szájra hordott szavak. Menynyi magasztos eszmével állanak kapcsolatban! „Néptanítónak lenni szent és nemes földadat!” Hányszor nem kell ilyent olvasnunk, hallanunk! A ki nem viseli a néptanító nevet, nem végzi annak munkáját, az vajmi könnyen kimondja, olvassa a főnnebbi frázisokat. De a néptanítók azon része — pedig azok száma hazánkban túlnyomó — kik nyomorral küzdenek, kik még azt a csekély díjazást is, melylyel a legszükségesebb kiadásokat sem lehet fedezni, nem kapják meg a rendes úton, hanem házról házra járva, össze kell azt nagy nehezen szedniök, hogy ne mondjam — öszszekoldulniok, és e mellett sok grombaságot zsebre szúrni, sok bántalmazást eltűrni: mondom a néptanítók ezen része szorult szívvel, nyomott kedélyhangulattal olvassa, hogy mi minden, mily fontos tényező a néptanító, hogy mily fönséges a néptanítói állás — a papiroson. Bizony, csak a papiroson! Mert a néptanítók tényleges állapota nem kecsegtető....

Menynyi igazság van Marlitt szavaiban, ki egy művében ezeket írja: „Noch ist der Lehrerstand das Stiefkind des Staates, noch sind die Männer, deren Wirken einen gewaltigen Stein in der Basis der Volkswirtschaft bildet, quälenden pecuniären Sorgen ausgesetzt, während an ihren geistigen Anstrengungen Millionen sich bereichern“..

De a jelen soraimban nem czélom a néptanítók nyomorult anyagi helyzetét részletesen ecsetelni. Csak arra akarom az illető körök figyelmét fordítani, hogy mennyire keseríti az a már ugyis anyagi gondok súlyos terhe alatt nyögő néptanító életét, mikor míg a csekély fizetését is cséppel-csappal kapja, s hogy a községi elöljáróság legjobb esetben csak akkor lép közbe és teljesíti törvényparancsolta kötelességét, ha a tanító a [házról-házra való járásával semmire sem megy.

A házról-házra való szedés szokása általában azon községekben — ilyen pedig legtöbb van — uralkodik, a hol a tanító fizetése legnagyobb részét terményekben kapja.

Nem régen volt alkalmam egyik tanítón tapasztalni, hogy mennyire lealázó a néptanítói állásra, ha a tanító személyesen kénytelen a terményeket házról-házra öszszeszedni. Bizony mondhatom, hogy többet árt oly nyilvános megtámadtatás a tanítói állásnak, mintha a tanító házában a négy fal között akár milyen mesterséget üzne.

Helyén látom Kossuth Lajosnak, az 1848. augusztus 24-én az országgyűlésen mondott beszédéből e tárgyra vonatkozó szavait idézni.

„Midőn a községekben meghatároztatik az adó, úgy határozassék meg, — mondja hazánk 1848-iki pénzügyminisztere — hogy a népben a nevelés iránt gyűlölséget ne gerjeszsen, mint gerjesztett eddigé az által, hogy a házról-házra volt kénytelen jární azon néhány garasért s maroknyi buzáért, mely a gyermekek nevelésére szükséges volt.

Ha ez elmellőztetik és az mondatik, hogy a népnevelésnek költségei ezen és ezen arányban legyenek, s nem specifikáltatik, hogy enynyi és enynyi jár az iskolamesternek, hanem általánosan határoztatik, hogy az iskolamester illetőségét a közös községi pénztárból megkapja; akkor az eddigi bajok elenyésznek és e mellett respektálva van a község, a melyet kifejteni ohajtók, mint a szabadság legbiztosabb eszközét.“

E szavak elhangzása óta 30-nál több év múlt el, és az állapot legtöbb helyütt még mindig a rossz régi, dacára annak, hogy az 1868. XXXVIII. t. c. 143. §-ban ki van mondva, hogy ott, a hol eddig szokásban volt, vagy a hol a helyi viszonyokhoz mérve célszerűnek mutatkozik, a törvény által meghatározott minimális fizetések aránylagos része terményekben — ezek árának 10 évi átlagát számítva — állapittatik meg, „mely terményeket az illető községek előljárói szedik be és szolgáltatják ki!“

A törvény tehát gondoskodik arról, hogy a tanító ne legyen „kolduló barát“; hja, de mi haszna, ha nem hajtják végre...

Néma gyermeknek anyja sem érti szavát! Igaz; de a néptanítók helyzete többnyire olyan, hogy — különösen a maga jogait illetőleg — nem mindenkor támaszkodhatik a törvényre. Hiszen van akármenynyi példa arra nézve, hogy ily esetekben nagyobb részt a tanítók húzzák a rövidebbet.

Felsőbb helyről, a kormány részéről várják és kérik a tanítók ezen törvénytelen ép úgy, mint lealázó állapotnak megszüntetését.

A néma gyermek megszólalt; reményljük, hogy szava nem hangzik el a pusztában.

Sárosfán.

Zádor Gyula.

A második paedagogiai gyöngysör.

... Édes sajátját büszke döllyel tekinti, és csak idegent szeret.

TOLDY F.

Néha-néha, mikor az idő lassú kereke döcögve vánszorog előttünk, midőn a percek nyulékonyak, mint a szurok és a ránk nehezedeő élet unalmától menekülni akarunk; midőn a boros kancsó többé nem képes szétterjengeni unalmunk foszlányait és a haszontalan idő-, pénz- és boldogságrabló kártyaasztal többé nem képes fáradt kedélyünket galvanizálni; akkor két út áll előttünk: az egyik, mely kivezet a szabad természetbe, a hol a légkör tarka lakói a közönyösség jégkérget törik meg; a másik, mely íróasztalhoz, könyvtárhoz kalaúzol, hogy a tudomány tengerébe fojtsuk a jelen nyomasztó gondjait, a jövő félelmetes rémeit. Eme két útnak elsejét tavaszkor és nyáron, az utóbbit inkább télen fogjuk választani.

Részemről most az egyszer az utóbbit választom, midőn e lapok tisztelt szerkesztője fölötte megtisztelő felszólításának engedve, a „Szemle“ mult számában elejtett gyöngyfüzérem fonalát tovább fűzöm. Hisz ott a temető, hol multunk nagyjainak hantjain ritkábbnál-ritkább, szebbnél szebb virágok pompáznak! Elöttem a hazai irodalom megmérhetlen ocája, fenekén nem egy gyöngyvirág görnyed elfelejtve, számba sem véve, magára hagyatva: nem lehetne ezeket új életre rázni? Franciaország

viszszahívja Uj-Caledóniából a társadalom gyilkosait, kommunistáit, nihilistáit, nehogy a drága francia esont idegen földben porladva idegen földnek szolgáltatassa vissza termékenyítő foszphorsavas-mészanyagát; és mi magyarok ne hívnök vissza hébe-korba könyvtáraink szű-népesítette álványaira száműzött, halhatatlan szellemeinket?

„Nem vész el a nép, mely szent hagyományként

Az ősi lantnak intő szózatát

Kegygyel megőrzi, s hű marad magához.“

De az író, ebbeli kötelezettségének csak az esetben felelhet meg, ha a nemzeti irodalom megmérhetlen birodalmában, annak minden zege-zúgában, oly otthoniasnak érzi magát, mint a sas a légkör legmagasabb rétegeiben, mint a zerge Helvétia hófedte kőszikláin, mint az eszkimo a jegestenger hőmezején.

Uraim! jóelve bevallom: ily széles látókörrel nem bírok! Látóköröm határa csak ott kezdődik, a hol a néptanítóra, ólomsúlylyal nehezdedő megélhetési gondjai végződnek. Ezeket előrebecsátva, szíves elnézésüket kikérve, bátor leszek a díszes olvasó társaságot egyelőtte rég ismeretes díszkertbe kalaúzolni, melynek magyar irodalom a neve. Főladatom csak az lesz, hogy az ott pompázó rózsák, liliomok és nefelejcesekre rámutassak: „Ni-ni, ez is a pedagogia kertjéből, való, az is!“ „Ez itt belföldi, ez külföldi virág! Ez nálunk nagyon el van terjedve, amaz ritkább példány! Ez már elhalaványodott, amazt a feledékenység leple borítja!“ A ki ilyesmikben kedvet talál, az tartson velem: induljunk!

Ide veled még egyszer disznóbőrös vaskos kötet, mely a bizalom és hit balsamát oly bőségesen csepegtetted fajod hitevesztett szívébe!

Midőn e vaskos kötetet először láttam, első pillanatra: boldogult édes anyám imakönyvére gondoltam, anynyira hasonlított a kettő egymáshoz. Megvallom, a kegyeletnek egy bizonyos neméhez az előítéletnek egy jó adagja járult, midőn első ízben lapozgatni kezdék. Hogy is ne! Mikor oly rémes dolgokat olvastam és hallottam már a jezsuitákról; mikor Toldi István „Jezsuiták“ című könyvét elejétől végig olvastam: hogy ne irtóznám egy jezsuita-írta műtől — mert, hogy ismét Pázmány Péter „Kalaúz-“a volt, úgy hiszem, minden értelmes olvasó kiérezte a mondottakból?

Ki volt az a Pázmány Péter? Mije volt ő a magyar irodalomnak? Miben tündökölt Pázmány leginkább? Megsérténém e lapok olvasóit, ha ezekre válaszolnék. Hisz nem strikelő asztaloslegényeknek, hanem irodalommal foglalkozó tanférfiak számára írom e sorokat, hisz mindenki tudja, érezve érezzük — Franklál szólva — hogy a hang, melyen írt, a mienk, vérünkéből való vér. (Bocsánat uraim! egy percre, megfeledeztem semita származásomról, majd nem azt hittem, hogy Árpád vére pezseg ereimben!!) Ott markolász ő mindenütt a magyar nyelv gyökerei között.

Elmondjam-e még egyszer, a mit előttem már százan jobban és szebben mondtak el Pázmány életéről és működéséről? Minek? A kit a dolog érdekel, majd elolvassa Frankl V. e tárgyban írt három kötetes kitűnő művét. Talán mondjam el, miként nyert Hunt-Páznán Róbert Károlytól három falút, mivel a király, lovagi párbajban, lándzsával 3 fogát kiütötte. Ez nagyon elvonna tárgyamtól; én paedagogiai gyöngyök bemutatásása vállalkoztam, a gyöngyök vegytani és physiologiai keletkezéséhez ezuttal semmi közöm. „De hiszen mi szemtől szembe láttuk már Pázmány műveit, mit papol ez a Csukási ismeretes dolgokról előttünk?“

Igazuk van, uraim, anynyiban, a menynyiben én csepüevő nem vagyok, forró olajat nem iszom, hallatlan dolgokkal nem kedveskedhetem. Ámde egyes ugyanazon tárgyat anynyi szempontból vizsgálhatunk, bámulhatunk, hogy a legismeretesebb dolgokon folyton új-meg új, még soha észre nem vett tulajdonságot észlelhetünk. Egy bárányon egészen mást vesz észre a zoologus, mást a mézárós, mást a gyapjukereskedő és mást a tejárús. Kiki maga szemüvegén nézi a dolgokat és eseményeket. Így vagyunk az irodalmi termékekkel is!

Fel tehát paedagogiai pápaszeggel, vizsgáljuk Pázmánynak (Erdélyi szerént: néha betyáros, de igaz magyaros ösztön után fejlődött) nyelvét saját szempontunkból. (Ezt a mestersége tulajdonképen tanáromnak Landerer úrnak köszönhetem, ki paedagogia iránti kedvemet anynyira ébresztette, hogy még a kapor-szószbán is Comenius elveit vélem feltalálhatni.)

Mielőtt neki ereszteném tollamat (mert most egyszer nem ostor-nyéllel, hanem valóságos angol tollal írok), hálával kell felemlítenem tek. Vargyas Endre győrmegyei tanfelügyelő urat, kinek: „Gyöngyök Pázmány P. műveiből. Győr 1863” című jeles könyvecskéje munkaközben akadt kezem ügyére, mi fölötte megkönnyíté munkámat. Ő kikaparta a gyöngyöket, nekem a gyöngyhalmazból a paedagogiai jellegűeket csak ki kellett szemelnem és ide a keretbe illesztenem. No most már igazán elég lesz a bevezetésből: induljunk!

Az öröklés anthropologiai törvényének példa általi demonstrálása:

„Láttam őzet, melyet eb szoptatott és eb erkölcsöket viselt. Így a részeges, buja, dühös természetű dajkáktól hasonló erkölcsök hajlandóságát szopja az ártatlan gyermek. A természet nem egyébért adott az anyák mellébe tejet a szülés után, hanem hogy a mely vérrel méhükben táplálták magzatjukat, azzal neveljék. Azért az anya, ha lehet, maga hordozza tejjé lett vérével; nevelje első mosolygását, és akadozó szólását kedves csókolgatásaival bátorítsa.”

„Alma nem esik messze a fájától; a bagolynak sincsenek sólyom fiai; hanem a mint ember embert, Ibarom barmot nemz: úgy jó atyák nevelnek jó fiakat; mert a gyermekek, mint a majmocskák, a mit látnak, hallanak, azt ábrázzák; azért az atyák és anyák szemérmesbek legyenek kisdéd fiuk előtt, hogysem akármily ember láttára.”

Ismét áttérve a jó házi nevelésnek az életre való befolyására, következő arany igazságokra akadunk:

„Valamely szükséges a tej, kisdéd korunkban, oly szükséges a jó nevelés; mert ha anyánk melléből szopjuk a tejet, melylyel nevékedik gyengeségünk: gyengeségből erednek azok az erkölcsök, melyekkel tündöklük, vagy romlik öregemberi állapotunk.”

„Az országoknak és városoknak nincs semmire nagyobb szükségük, mint az apród esztendősek (talán bizony már a kisdédóvó intézetek félére gondolt) jó nevelésére; mert sem az eláradott gonoszszágnak kiirtásra, sem a jó erkölcsök beoltására, sem a bűlcsességek és tudományok gyökerezésére, sem a belső csendes állapotok virágozására foganatott eszköz nem találta a gyermek oktatásánál (bámulandó, hogy mily tiszta körvonalakkal határolja a 250 ötven évvel ezelőtt működött paedagogus a nevelés országát); miképen ártalmasb és veszedelmesb dolog sincsen az ifjuságnak vagy tudatlanságban, vagy vásott feslett erkölcsökben nevelésénél.

Hát a házi nevelés milyen kellékekkel bírjon? Mire figyelmeztesse az anya leginkább gyermekét? Mitől óvja szíve magzatát? Milyen legyen a nevelés eszményképe?

„Halljuk, hogy böcsületet, értéket, nemességet, szépséget, gazdagságot, tisztet, fris öltözetét, jólakást csudálják, magasztalják szüleink: azért belénk avik ezeknek becsülése és kívánata. Nem így anyák, nem így! Igaz keresztyéni gondolatokat és kívánságokat oltsatok és csöpögtessetek kisded gyermekek szívébe. Azt hallják gyakorta tőletek, hogy hiúság veszedelem, lélekjárhózat a világon kapdosni, az ő javaiban zabállani; árnyék álom, semmi a földi uraság és gazdagság; gyalázatos, veszedelmes, gyűlölséges a részegség; hazugság, fajtalanlás és világi kevélység; csak az boldog, ki Istent féli, csak azt dicséretes, a ki gyermekségétől fogva üdvösségét keresi. Semmit se dicsérjen, tehát az anyja fia előtt, hanem csak a mit Isten dicsér, csak a mi üdvösségre viszen, hogy a gyermek, kisded korától fogva azt kívánja és keresse, a mi hallott vagy dicsért és neki kívánt édes anyja.“

Az ember rendeltetéséről.

„Gyakran kérjük magunktól: miért lettél a világra? azért-e, hogy barmokat őrizz? hogy hasat hizlalj? hogy erszényt tölteges? hogy embereknek hizelkedjél? Ah! ki bolond vagy, ha azt gondolod! Isten tégedet az ő dicséretére teremtett; ez a te dolgod feje; ez a te életed célja; ez a te hivatásod célja.“

Ne csak az értelem fejlesztésére, hanem a test egészségének fentartására is nagy súlyt kell fektetnünk.

„Olyan az egészség az emberben, mint a só, mely ízt ad az étkekben, mert a kinek egészsége nincsen, semmi alkalmatosságnak és gyönyörűségnek ízét nem érzi, hanem magának terhes, mindenkhez kedvetlen; olyan, mint a nap, mely ha nem fénylik, mindenk szomorú setétségben soványan és vidámság nélkül maradnak. Ugyanis mi gyönyörűsége lehet a betegnek, az ékes öltözetű friss palotában, ha éjjel nappal kinlódik benne, mikor az egészséges szegény ember édesdeden aluszik alacsony hajlékában. Mire valók a vetett asztal, a különböző eledelek, a válogatott borok, ha a betegben csömört szerez az étkek látása, és a doktor egyebet nem hágy főtt víznél innia; mikor a vastag legény gyönyörűségesen eszi szalonnáját és édesdeden iszsza savanyú borát. Mit használ az arany, vagy tallérral dagadott erszény az ágyban kinlódó betegnek, ki minden kincsen megváltaná, ha lehetne, a szörnyű fájdalmat, melylyel a köszvény, a revma csigázza őtet! Semmivel nem gondol, semmiben nem gyönyörködik, semmit nem kimél, a kit kineznek a betegségek; és úgy tetszik, ottan nem övé, a mije vagyon, mihelyt megbetegszik; mert a doktor erszényét aranynyal kell tölteni; a borbély kezét ezüsttel kell kenni, a patikáros műhelyét tallérokka! kell ostromolnia; egy szóval akármely hatalmas gazdag legyen ember, mihelyt megbetegszik, alacsony emberek adózója leszen.“

E füzérkét voltam bátor a „Szemle“ t. olvasóinak ez alkalommal bemutatni, tudván azt, hogy Pázmánynak művei, legalább a vidéki tagok részére hozzáférhetetlenek.

Hogy mennyire mellőzik még legjelesebb tankönyviróink is a XVII-ik század eme legremekebb prózáiróját, kitűnik már azon egy körülményből is, hogy Gyulai Béla máskülönben ritka szakismerettel és tapintattal összeállított „Irodalom-

ismertető“-jében aranytollú Pázmányunktól egy árva sorocskát sem vett fel, holott 5-öd rangú versifikátort nem egyet találunk művében képviselve.

Nyissuk csak ki szemünket, hogy remekíróink termékeit a maguk fönségében lássuk. Mélyedjünk el a nemzeti irodalom tenyerébe és tanuljuk ismerni iszapjában rejlő kincseit.

Budapest.

Csukási Fülöp.

Az iskolai munka beállta után!

Az egyes tantárgyak koncentrikus kezelésére nézve a „Szemle“ IX. füzetében megigérttem, hogy az „Emlékeztető“ érdekében s az ebben elmondottak és ezentúl elmondandók kellő világba helyezése iránti kötelességérzetből, azon leszek, hogy beigazoljam, ha valjon helyes-e, és mennyiben helyes az általam nyújtott „részletes tanterv“. A tantárgyak „hármás beosztásánál“ állapodtunk volt meg. Tekintsük meg azt közelebbről!

Sokan úgy vélekednek, hogy elég a hármás beosztás; azt hiszik, hogy minden osztály két csapatot foglaljon magában; mások ismét hat osztályt különböztetnek meg s elforgácsolják a drága időt. Alig végez-
tetnek valamit, vagyis alig kezdtek valamely tantárgy tanításába és már is be kell fejezni, hogy más osztálylyal foglalkozhassanak. Ily beosztás mellett nagyon silány eredményre számíthatunk, de az első i(hármás) beosztást sem lehet helyeselni, mert ha az első és második osztályt egybefoglaljuk, egyiknek vagy másiknak okvetlen szenvedni kell mivel az első nem hallgatja sikeresen a másodikat és viszont, a másodikra nézve csak unalmat szülne a hallgatás, mi csakhamar a fegyelmet lazítaná. Kivételt képeznek a beszéd és értelem-gyakorlatok és a magyar nyelv. Azért ezen beosztásnak csak egy jó oldalát emeltem ki és ez az, hogy a magyar nyelv tanításánál a második osztálynak tananyaga jó előkurzus lehetne az első osztályra nézve, mivel ebben az osztatlan népiskolánál nem tanítják még a hazai nyelvet. Minden más tantárgynál kárba veszne az idő. — Probatum est! Így van ez a többi osztályoknál is, kivéve az V. és VI-dikat.

Én az első és második osztályt külön-külön tanítom, a harmadik és negyedik osztályt egybefoglalom, az ötödik és hatodik osztály is együtt van. A földrajz tanítása lévén a reáliák tanításának központja, mivel minden esemény bizonyos helyen történt és az állatok, növények és ásványok is jobbára bizonyos vidékhez vannak kötve, a IV-ik osztály csak ismétél, midőn a III. osztálynak szülőföldismertjére hallgat, és viszont a III. osztályra az igen jó előiskola, ha a IV. osztálynak földrajz tanítására hallgat. — Úgy van ez a nyelvgyakorlatoknál. Itt azonban meg kell jegyeznem, hogy a feladványok kidolgozásánál tekintettel legyen a tanító a különböző osztályokra.

A földrajz tanítására vonatkozólag szem előtt kell tartani, hogy az V. VI. is hallgatja a IV. osztály előadását, mert ezen osztályokra nézve az ismétlés kétszeres haszonnal jár. Míg itt ismételnék, mindinkább vérré válik bennök a tananyag és konstruktív módszer szerint járván el, csendes foglalkozásuk is érdekesebbé tehető a különböző vidékeknek rajzolása és rajzoltatása által. Másrészt meg ilyen beosztás s a tantárgyaknak koncentrációja mellett észrevétlenül hódolunk a köz-

ponti körök tanítása elvének, a menyinyiben az első évben tanult földrajzi, történelmi, alkotmánytani és természetrajzi anyagot újra hallgatja, a számára biztosított órában pedig bővíti az illető osztály.

A nélkül tehát, hogy követnők a ministeriális tantervet betű értelmében, még is eleget teszünk követeléseinek, midőn a hazát a IV. osztályban, a külföldet (Európát) az V. osztályban és a többi világrészt a csillagászattal a VI. osztályban tanítjuk. Még attól sem kell tartanunk, hogy a gyermekeket idő előtt túlterheljük. Minden osztály, illetőleg évfolyam, tanulja a részére megszabott tananyagot és mellette folyvást ismételhet haszonnal. A mondottak a magyar nyelvénél mint köteles tantárgy tanításánál is állnak. Egyik főelőnye ezen beosztás és eljárásnak egyrészt az, hogy a gyermekeket folytonosan és haszonnal foglalkoztathatjuk csendesen, másrészt pedig tanításunk változatos és érdekes egyaránt.

Olvasmányaink tárgyalásánál pedig fő gondot fordítunk arra, hogy a reáloktatásnak megfelelő olvasmányt kiszemelve olvastassunk, ha alkalmat nem találunk, a mi legtöbbször esik meg, egésszítsük ki a reáloktatást az illető szakkönyvek olvastatása vagy a tanító előadása által. Az olvasást azonban elhanyagolnunk semmi szín alatt nem szabad.

A gyermekeknek olvasás alkalmával reáliákat kell tanulniok és midőn reáliákat tanulnak, olvasnak. Ez a helyes népiskolai képzés, melynek eredménye teljesen kielégítőnek volna nevezhető.

Még csak a számtanról, és a „beszéd és értelemgyakorlatok“-ról kell röviden megemlékezni. Az elsőre nézve nincsen sok mondandóm, mivel beosztásunk szerint a III. és IV. az V. és VI. osztály mindig együtt foglalkoztatható, a tanító által közvetlenül. A IV. osztály például mindig fejben fejt meg azon feladványokat, melyeket a III. osztály krétával a táblán számít ki, vagy csendesen számol a részére megszabott körben. Így van ez a felsőbb osztályoknál is.

A „beszéd- és értelemgyakorlatok“-at folyton mindig a legnagyobb kedvvel tanítottam. Részt vettek benne az összes osztályok tanulói, mit különös figyelmükbe ajánlok azon tanítóknak, kiknek kötelessége úgy hozza magával, hogy tannyelv mellett még egy második nyelvet is kell tanítaniok. És e tantárgynál igazán szép alkalmam volt a gyermekeket mindazzal megismertetni, mire különben időm nem került volna. Így ha a lóról beszéltem, megismertettem folytatólag a nagyobbakkal az egyiptások osztályát egészen. Ha a könyvet tárgyaltam, alkalmat vettem magamnak azonnal a könyvnyomtatás és ennek fölhalálásáról szólni a nagyobboknak, s így tovább.

Nyugodt lelkiismerettel és minden túlzás nélkül mondhatom, hogy e tantárgy annyira és annyiféle alkalmat szolgáltat az ismeretek közlésére, mennyit egy tantárgy sem; csak tudja a tanító az alkalmat fölhasználni és legyen elég akarata tenni. Így azután előre fog menni népiskolai tanügyünk szekere.

Már most ismételve ajánlom kartársaim jóindulatába az „Emlékeztető“ részletes tanterveit.

Szaboles-Bányatelep.

Schmidt Boldizsár.

Adalék a paedagogia történetéhez.

„Visszaemlékezés életpályámra“ című cikkünkben a tanügy mezejének egyik kiváló munkása, Gáspár János, kir. tanácsos és alsófehérvármegyében tanterületi felügyelő a cikk bevezető soraiban hálátelt szívvel emlékszik meg azon A-B-C- és olvasókönyvről, mely őt az olvasás tanulásában kalauzolta. E könyvecske bővebb ismertetése olvasóinkat bizonyára érdekelni fogja, azért közöljük alábbi sorokban Gáspár Jánosnak e könyvre való „emlékezését“. (Szerk.)

„Magyar ABÉCE a fiú és leány iskolák számára“ — négy levelen s utánna mindjárt a kedélyes olvasmányok ily cím alatt: „*Olvasásba szoktató, elmét világosító s erkölcsöt formáló kis Olvasókönyv az alsóbb iskolabeli fiú- és lánygyermeknek számára.* Készítette Farcádi Józsa János középajtai pap. Motto: „*Svasit amor patriae, puerosque cupido iuand.*“ — Brassóban, nemes Schobeln betűivel 1816. esztendőben. — A 72 lapon XII fejezetből álló kis könyvecske tartalma: Beszéd- és értelemgyakorlatok. Egyszerű leírások. Kedélyes beszélgetések és olvasmányok. Talpraesett példabeszédek. Imák. Az utolsó négy levelen a deák nyelv olvasására való bevezetés. A hangok jegyeit (betűket) ily sorozatban mutatja be Józsa: Magánhangzók: rövidék, hosszak. Mássalhangzók: ajakon, fogakon, nyelven, torokban hangzók, egyhangot adó kettős betűk. A mássalhangzók kiejtésére nézve figyelmeztetni kívánja a gyermeket, hogy azokat csak úgy lehet kimondani, ha vagy előttük vagy utánuk magában hangzót mondunk. A tanító írjon le valamely mássalhangzót a táblára, írjon hol elébe, hol utána egyszer egy, másszor más magánhangzót és segítsen a gyermeknek kimondani, míg belekap; de soha vele ne abécéoztasson. Mikor a gyermek ebbe belészokott, többé vele értelem nélkül való syllabát ne mondasson, hanem tovább menve, arra vigyázzon, hogy mindig értesse a gyermek, a mit kimondott. P. o. mikor a gyermek kimondta ezt a szót: ács, kérdje meg tőle: „Tudod-e, fiam, mi az ács?“ Beszéljen róla, s így a gyermek játszva tanul. Legjobb pedig a kezdő gyermekeket nem egyenként tanítani, hanem néhányat a tábla elé állítani, s úgy gyakorolni őket. . . És milyen kedves érthető szók- és mondatokon gyakorolja be a derék szerző a gépies (folyékony) olvasást! Pl. ág nő ki, ha él a fa; az úr leül és úgy ír; kés metsz, kard vág, bárd szel, bont; víz foly, köd száll, tűz süt, főz. Száz vén tölgyfán sok makk van. Vadkant meggyőz sok nagy lúd. Étél, ital álom; megárt ha sok, mind a három. G. J.

Irodalmi kalauz.

Könyvek és taneszközök.

Eötvös Naptár 1881. évre, tanférfiak és tanügybarátok számára. Az Eötvös-alap javára kiadja a központi bizottság. Szerkesztik György Aladár és Lútenberger Agost. IV. évfolyam. Budapest. Franklin bizománya. Nagy 8-r. 88 oldal. Ára 60 kr.

A „Paed. Szemle“ 157. oldalán következő szavak olvashatók: „Az Eötvös-naptár ezentúl a pünkösdi gyűlés határozatából a nép számára lesz kiadva. A tanítókat a (végrehajtó) bizottság felszólítja, hogy rendes könyvtáruksi százalék mellett a naptárt terjesszék. A tiszta jövedelem az eddigi deficit levonása után az Eötvös-alapé.“ Lehet, hogy a „Szemle“ referense nem jól hallotta, vagy ha jól hallotta is, nem értette a határozatot. De lehet az is, hogy a szerkesztők nem jártak el a határozat értelmében, miről majd felelnek a bizottságnak. Annyi áll, hogy az Eötvös naptár a tanítók számára van felette ügyesen összeállítva. Tartalma: Majer István, Dr. Szabóky Adolf, Csengery Antal, Tóth József, Zirzen Janka, Orley János, Komáromi Mihály és Németh Endre életírásai, azok fametszetű arcképeivel. — Ha az Eötvös-naptárban meghalt jeleseink arcképeit és életrajzeit, működésük és koruk történetét találjuk meg, évről évre kibővítve: úgy a paedagogia történetének kétségkívül hasznos szolgálatot tesz e naptár, mert jelenleg nincsen vállalat, mely halottaink emlékét őrizné meg szóban és képen. Találunk a naptári részen s a fennebb felsoroltakon kívül még egy elbeszélést Győry Vilmostól, egy költeményt Arany Jánostól. Következik a philoxera leírása, a tanév története s az Eötvös-alap számadása stb. Ohajtjuk, hogy Magyarország min-

den tanítója magának az idén vegye meg az Eötvös-naptárt. Természetes, hogy referálni fogunk annak idején arról is, hogy mennyi haszna volt e naptárból az alapnak. A kiállítás csinos.

Munka és jutalom. Elbeszélés az ifjúság és a nép számára. Irta Bánfi János. Kiadta Nobel Armin Pápan, 1880. Ára 40 kr.

Ez már harmadik füzete azon vállalatnak, melyet Bánfi J. a pápai polg. leányiskolának igazgatója „Ifjúsági és népkönyvtár” cím alatt szerkeszt. Méltó társa ez előbbi kettőnek: „A rongyszédő fia” és „A varróleány” címűeknek. Az ifjúság, de e nép is, a melynek szintén szánva van, tanulságot meríthet a valószínűségnek megfelelő történetéből, hogy vasakarattal, szorgalommal minden nehézségen lehet diadalmaskodni. Különösen a szülők a gyermekek helyes nevelését illetőleg igen sok figyelemre méltó és követendő megjegyzést olvashatnak benne, okulhatnak, láthatják, hogy mennyi függ a jó neveléstől, milyen következményei vannak a rossznak, hogy mindkettőnek nyomai kiterjednek a gyermek egész életére. A fiataliság megtudja a történetből, hogy az életben való boldogulásnak egyedüli feltétele korántsem az, ha vagyonos családból származunk, hanem ha a munkának és becsületnek élünk, és ha netán hibáztunk, ne essünk kétségbe a bűnhődésen, hanem álljuk ki a megpróbáltatást, mint a föld legnemesebb teremtményéhez méltó. A szegény falusi csizmadia-mester fia, Fülöp megéli fáradságának jutalmát, de az elkényeztetve fölnevelt Lajos úr is megtudja, hogy mi az élet, s hogy kell élni, hogy boldoguljunk. Igen ügyesen szőtt a szerző a történetbe egy találmányt, hogy t. i. miképen lehet hajlított kemény fából bútorokat készíteni; továbbá, hogyan lehet szegény falúból virágzó helységet elővarázsolni. Elbeszélése tanulságos, eseményekben gazdag, egyszerű sorsfordulatokkal, erkölcsi alapon nyugvó és magyar szellemű. Leírása a tárgyhoz illő, majd komoly, majd humorral fűszerezve. Írálja szép, festésekben gazdag. Anyanyival is inkább fölhívjuk a t. olvasók figyelmét e fontos vállalatra, mert kiadója, — a kiről tekintetbe véve a füzetek csinos kiállítását, csak elismerőleg nyilatkozhatunk — még mindig kész, egész évi előfizetéseket 2 frtjával elfogadni; de az egyes füzetek külön is kaphatók 40 krral. A vállalat ez idei folyamából még három füzet van hátra.

Kritikus.

Paedagogiai értekezés az állatvédelemről. Irta Göbel János György, székesfehérvár-belvárosi tanító. 16 oldal. Ára?

E beszéd, melyet szerző a székesfehérvári tantestület sept. 9-iki gyűlésén tartott, az érdemes írónak 128-ik taníródolmai dolgozata. A gyűlés elfogadta az indítványt, hogy az egylet mint ilyen lép az állatvédők magyarországi szövetségébe, hogy az eszmét terjeszti. Mádai alább ismertetett kis művének ez méltó társa. Ajánljuk a tanfériaak becses figyelmébe.

Magyar olvasókönyv. A m. o. izr. tanítóegylet megbízásából szerkesztette Róth Vilmos, tanítóképzőintézeti tanár. Budapest, 1879. és 1880. II. osztály, 140 o. 32 kr. III. osztály 192 o. 36 kr.

Szerző az olvasókönyvírás terén oly irányt kíván nálunk is meghonosítani, mely arra emlékeztet, hogy voltak emberek, a kik Robinson Cruzoe életét akarták az elemi tanítás központjának tenni, vagy hogy messze ne menjünk, a Psalteriumot, a zsoltárt tekintették a népiskola egyedül szükséges tankönyvének: „Nagy vagy Te Uram Istenem, ki a földet s a rajta levő állatokat teremtéd” — mondja Dávid király. A „föld” szó a geographia, az „állatok” szó a terményrajz tanítását követeli. Vagy Robinson puskát vett vállára: „Beszéljünk a puskáról” s a löfegyverekről stb. Róth a bibliai történelem egész folyását veszi fel olvasókönyvébe, mintha a zsidó és más vallású gyermekeknek nem jutna ebből úgyis elég. A magyar mondának sok tért szentel. A monda, a mese ne tantárgy legyen, hanem a tanítás fűszere. A mondákat tehát a tanító számára való kézikönyvbe kellene gyűjteni. A reáliák érdekében felvett olvasmányok a tapintatos tanítóra emlékeztetnek, a ki még sem viselhetette el, hogy olvasókönyve merő biblia vagy mondagyűjtemény legyen. Ha a 4. kötet is megjelenik, bővebben.

Magyar olvasókönyv. Írták és szerkesztették Barna J., Hajnal A., Sretvizer L. és Steiner J. Budapest 1880. II. oszt. 170 o. 36 kr. III. 197 o. 42 kr., IV., 264 o. 48 kr. V. 248 o. 53 kr., VI. 288 o. 65 kr.

Ezen olvasókönyv előttünk fekvő öt kötete oly irodalmi jelenség, melylyel meggyőződésünk szerint a tanügyi sajtónak behatóbban és mentül többször kell foglalkoznia. Egyrészt azért, mert jeles sorsosaink szép törekvéseit méltatnunk kötelesség, másrészt pedig azért, mert tankönyvirodalom terén a lefolyt 3–4 év jelenségei között nem létezik oly munka, mely, mint az előttünk fekvő olvasókönyv, méltóbb volna arra,

hogy az ember többször is szóljon róla egyszerűen. Általános ítéletünk: 1. A könyvek a kor színvonalán állanak. 2. Az alkotmánytan, földrajz és történelem kellő figyelemben részesülnek. 3. A kivitel gyakorlati tanfélék kezeinek nyomát árulja el. 4. Az olvasókönyv megérdemli, hogy speciális fővárosi érdekeitől eltekintve, az ország valamennyi népiskolái számára is átdolgoztassék. 5. Az erkölcs tan nagy figyelemben részesült. — Ennyiből áll bírálatunk, míg alkalmunk lesz, olvasóinkkal az egyes köteteket egyenkint megismertetni.

Nevelészet, értekezések. Irta Lőb Ignác. Nagy-Kanizsa. 1880. Budapest Aigner. 100 old. Ára 70 kr.

Szerző e kis könyvecskéjében két egyleti felolvasását („A családi nevelés“ és „Rousseau életéből“) és egy tanulmányát („Eszmé a nemzeti nevelésről“) közli. Lőb úr tagadhatlanul bír hivatással arra, hogy a tanügynek az irodalom terén szolgálatokat tegyen. Kár, hogy néhány év óta a közös törekvésektől távul áll.

Tornászati vezérfonal. Tanítók, tanítójelöltek és tornászok számára. Írták Göhring Tódor és Józsa Menyhért, tanítóképzőintézeti-, közép- és népiskolai tanítók. Sopron. 1880. Szerzők tulajdona. 200 oldal szöveg, 6 oldal kóta, 8 ábra. Ára 1 frt.

Régen volt bírálónak kezében könyv, melyet nagyobb megelégedéssel olvasott volna végig, mint a fennevezett vezérfonal, mely Prónay Dezső bárónak van ajánlva. A tornászati műnyelv alkalmazása, s a hol kellett, alkotása, kifogás nélküli. Jobb tornászati útmutatója irodalmunknak ennél ez időtt nincsen. A tornaszerek helyett a rendtornaszatra van fektetve a fősúly. Helyesen. E könyvet az új kor egy tanítója sem nélkülözheti.

A Musil-féle „Nemzeti Irkák“, „Író-, Feladványos, Számtani és Rajzfűzet“-ek végre magyar iskolák számára, magyar nyelven, hazai tárgyú képekkel és szöveggel megjelentek. — Az összes tanügyi hirlapirodalom, mikor e füzetek német szöveggel és német tárgyú szövegezéssel jelentek meg, e nagyszerű taneszközt a legnagyobb elismeréssel fogadta. Merem reményleni, hogy a magyar tanügyi közönség meg lesz elégedve velem, midőn lehetővé tettem, hogy Musil nagyszerű eszméje nálunk is testet öltjön. Addig, míg e helyütt bővebben szólhatok e füzetekről s azon fáradságos utánjárásról, melylyel hazai történelmünk egyes epizódjait ábrázoló képeket egybegyűjthettem, legyen szabad utalnom ezen és az első négy füzet második kiadásának borítékján közölt tervrajzra, kép- és árjegyzékre, megjegyzvén, hogy a kérdéses taneszköz főraktára a péterfalvi papírgyár telepén Budapest, V., fő-út, Tüköry palotában van, hová a megrendelések intézendők, hol vonalzati mintákkal bérmentve szívesen szolgálnak.

Rill József.

Írályfeladványok Tára. Mintapéldákkal és a legszükségesebb írálytani szabályokkal. Leánynevelő intézetek, elemi, felsőbb nép- és ismétlő iskolák növendékei számára készítette Knopfler Sándor, néptanító. Első rész. 200 feladvány az alsó és középsztyályok számára. Sátorallyaujhely. 1881. Lövy Adolf. 39 old. Ára 20 kr.

2. Ugyanazon szerző és kiadótól: **Magyar Írálypéldák Tára.** Gyakorlati segédkönyv a fogalmazás tanításához. 69 old. Ára 36 kr.

A két könyv közül a 1. a tanuló, a 2. a tanító számára lett írva. Az egyikben a feladványt, a másikban a kidolgozott példát találjuk. Szerző a fogalmazás tanulására következő szabályokat állítja fel: a) megbeszélés, b) kérdések felolvasása és feleletek megadása, (jelszó vázlat — kidolgozás); c) mondatkötés és helyesírás, d) otthon való kidolgozás és az iskolában előmutatás, e) tisztázás. E munkával tankönyvirodalmunk egy használható tankönyvvel szaporodott.

Állatrendőrk a gazdaságban. A gazdálkodó közönségnek olvasmányul ajánlja Máda i Mátyás. Arad. 1880. 32 old. Ára?

Ezen a „gazdálkodó közönségnek“ ajánlott fizetke olyan mű, melyet minden falusi gazda kezébe kellene juttatni. — Hasson oda a tanító, hogy a községekben e könyvecskét tömegesen rendeljék meg. Szerző százát 4 forintot adja. Megismerteti a ház, udvar, kert, mező és erdő hasznos állatait, így szerezvén az állatvédelem eszméjének is egyszersmind híveket. Máda i munkálkodásának iránya e téren minden jóravaló hazai tetszését bírja.

A nemzetiség és nemzeti nyelv. Hazafias elmélkedések. Irta Hoffmann Mór. Második jutányos kiadás. Nagy-Kanizsa. 174 old. Ára 80 kr.

Vannak a tanítók között is oly emberek, kik „emberiségi és hazai ügyeket magasabb szempontokból“ képesek megítélni. Ezeknek egyike Hoffmann Mór, kit nemcsak mint nevelési író tanultunk tisztelni, hanem ki — mint az előt-

tünk fekvő könyv bizonyítja — néha nagyobb fába is vágja fejszáját. Oly vidékeken, hol a nemzeti szellem még nem fejlődött ki, a kíváncsiskodók mérten: a tanítók kötelessége, e könyvet az értelmesebb polgárok között terjeszteni.

Goethe Hermann és Dorothea. Felsőbb tanodák használatára bevezette és magyarul jegyzetekkel ellátta Hoffmann Mór. 1880. N.-Kanizsa. Fischl Fülöp. 118. old. Ára 48 kr.

Még nem nagyon régen volt az, mikor egy túlkapartott egyetemi tanár azzal verte arcúl a néptanítókat, hogy mindaz, a mit ők írnak, silány dolog. Akkor utaltunk Lüben, Grube, Gude és más néptanítókra, kik az irodalomisme terén nemzetüknek nagyobb szolgálatot tettek, mint Németország valamenynyi tudós commentatora. Ugy látszik, Hoffmann e munkája is egy bizonyítékkal több arra, hogy az egyetemi professorok némelyike sokat kiabál, de — hacsak nem lop, — nem tesz. Ajánljuk szerzőnek, hogy a magyar klasszikusok ily szerű értelmezéséhez fogjon, mert a ki a német eredeti költeményt érti, annak a meglevő német kommentárok is elég érthetők.

Rautmann Magyar Lexikona. 65. füz. Ára 30 kr. Minden újabb füzet tanúskodik a vállalat életrevalóságáról. Ujabb időben a meghatározások tömörségben és szabatoságban nyertek, s a korrekúra is pontosabb. Valjon e Lexikon megvan-e már minden népkönyvtárban?

A magyar méh. A délm. méhész-egylet, valamint a hazai méhészek szakközlönye. Szerkesztők: B. Ambrózy Béla, Grand Miklós és Kovács Antal. Buziás. Eddig 10 szám. Évi ára 2 frt.

A méhészekre ez idén nálunk is rossz idők jártak. Kötelessége azért minden méhésznek megismerkedni a rationalis méhészet elveivel, melyeket a fennnevezett folyóirat bőven nyújt.

Pestalozzi válogatott paedagogiai munkái. Fordította és magyarázatokkal ellátta Zsengery Samu. Budapest. 8-ik füzet. Ára 50 kr.

Az egész mű 40-ik íveig haladt. A népkönyvtárak disze e vállalat ép oly arányban, mint a tanítói könyvtárakban. Ajánlanunk felesleges.

A „Képes Családi Lapok“ III. évfolyamából megjelent 3 szám. Az új folyammal a szerkesztői tisztet Németh Béla az előbbi segédszerkesztő, tehetséges fiatal író, vette át. Főmunkatársa Lauka Gusztáv, ki már régen szerepel e minőségben. A számok változatosak és érdekes tartalmúak. Elbeszéléseket, apróbb történeteket, csipős élceket stb. stb. felváltva közöl. Minden számhoz egy iv regénymelléklet van csatolva, havonként dívatlapot is hoz. Negyedévenként egy-egy gyönyörű színnyomatú képpel kedveskedik a kiadó. — Az „Olvasótár“-ból, mely regényeket és beszélyeket hoz, megjelent eddig 7 füzet. Mivel olvasóinak különféle jutalmakat ígért, ezért néhány helybeli s egy vidéki lap megtámadta. A kiadó, Hrháger Károly, levelet intézett a szerkesztőségekhez, melyben védekezik ellenük. A Rautmann Frigyes kiadásában megjelent „Ország-Világ“ II. évfolyamát most októberben kezdte meg. Az első számhoz „Rákoczy elfogatása“ gyönyörű fényképnyomatú képet adott. Elbeszéléseket, regényeket, rajzokat, képtalányokat stb. nyújt olvasóinak. A „Mayyar Nyelvőr“-ből a 9. kötet 10. füzetét vettük, mit alkalmúl vesztünk, olvasóink figyelmét újból e derék vállalatra terelni.

Tanítóegyletek irodalmi működése.

A „Lehelkürt“ 40. számában tudósítást találtunk arról, hogy a Szolnokmegyei antestület sept. 20-án közgyűlést tartott Szolnokon. Előnk Bárdossy Gyula tanfelügyelő lett. — A „Fehérvári híradó“-ban Bardon József tollából érdekes tudósítást olvastunk a „Fehérmegyei tantestület“-nek sept. 9-én tartott rendes közgyűléséről. — Megjelent: *Elnöki jelentés a fehérmegyei tantestület 1879-80-évi működéséről és állapotról.* Irta Göbel János György, tantestületi elnök. Felolvasottat a fennebbi napon tartott ülésben. Terjedelme 17 oldal. — Göbelnek ez ülésen az *állatvédelemről* mondott beszéde is külön füzetben jelent. A „Kalauz“ első részében ismertetjük.

Tankerületek és intézetek állapota.

(Hivatalos, javaslatok, jelentések, programmok, értesítők stb.)

Az országgyűlés pénzügyi bizottsága okt. 12—15-ik napján tárgyalta a közoktatási ügyi költségvetést. Erről a „Kronika“ ugyan nem emlékezik meg, mert ő majd akkor szól a dologról, ha maga az országgyűlés teszi azt napirendre; mindazáltal a bizottsági vita folyamán felmerült néhány statistikai adat e helyütt megérdemli a közlést. Volt ugyanis Magyarországon 1879-ben állami elemi iskola 251, a melyeknek száma a jelen évben mintegy 40-el szaporodik. Azon községek száma, a melyekben jelenleg iskola van, 10,681. 1899 községből más szomszéd községbe járnak a gyermekek iskolába, de 302 olyan község van, a melyben semmi iskola sincs, sem más iskolába nem járnak

a gyermekek: Az iskolák száma jelenleg 15,715. Községi iskola 1538; felekezeti 13,688; magániskola 238. Elemi iskola van 15,550; felső népiskola 71; polgári iskola 94. — A tanítók száma 21,400. Mulasztást kell helyrehoznunk, a mennyiben utolsó füzetünkben tévedés folytán kimaradt annak regisztrálása, hogy megjelent: „Értesítő a debreceni helv. hitv. egyház elemi fiú iskoláiról az 1879/80-ik tanév végén. Az egyháztanács határozatából közli Némethy Lajos, iskolaszék elnöke” című program, csinos borítékban, 20 oldalon, táblázati kimutatással. E kimutatás szerint van Debrecenben 19 ref. iskola, 36 tanteremmel és ugyanannyi tanulóval. Az iskolákat 1344 tanuló látogatta. — A kir. tanfelügyelő az iskolákat kétszer látogatta, s a feltüntetett eredményről elismerőleg nyilatkozott. A tantestületi értekezések intézménye virágzik, a felügyelet buzgó kezekben van.

Tanügyi és egyéb irodalmi hírek.

„A budapesti állami középipartanoda szervezete” cím alatt az egyetemi nyomdában hír szerint egy kis füzetke jelent meg. Csodálkozásunknak kell kifejezést adnunk a fölött, hogy e fontos füzet tanügyi lapok szerkesztőségeinek nem lett megküldve. — „Havi Szemle,” melyet Bodnár szerkeszt, nevét felcseréli „Magyar Szemlé”-re, de tovább is csak a társadalmi és politikai tudományokkal fog foglalkozni. — „A magyarországi jogtanodák kérdéséhez” cím alatt Egerben egy röpirat jelent meg, mely kath. egyetem létesítéséről ábrándozik. Hát ez mi akar lenni? — A természettudományi társulat következő pályakérdést tűzte ki: „Kivátnatik kiváló physikusok életrajza oly módon összeállítva, hogy ez a legfontosabb physikai tanok fejlődésének történetét magában foglalja.” — Pályadíj 300 frt. Határidő okt. 31. 1880.

„Az ingoványok leánya” cím alatt legközelebb ismét új felbeszélés jelenik meg Bánfi Jánostól, mely az „Ifjúsági és Népkönyvtár 4. füzetét fogja képezni.

A „Csongrád megyei tantestületek egyesülete” központi választmányától egy Szegeden f. é. okt. 17-én kelt nyilatkozatot vettünk, melyben ez a nevezett egylet megbízásából az „Ellenőr” f. é. sept. 3-án 423. számában Málik József aláírással megjelent azon könyvismertetés ellen, mely Vass Máttyás olvasókönyvét és ezzel egyült az egyletet támadta meg, tiltakozik, az ismertetést roszakaratúnak, s a tanító egyletek tekintélyét sértőnek nyilvánítván. — Az egylet e fellépését minden igaz tanító helyeselni fogja.

Könyvészete az 1880. évi szeptember 20. és október 12-iki időköznek.

- Adler C. W. A tanító mint orvos. Pfeiffer. 78 oldal. 60 kr.
 Abel J. Adalékok a humanism. történetéhez. Akadémia. 296 oldal 1 frt 80 kr.
 Chreighton M. A romai nép története. Athenäum. 118 oldal 60 kr.
 Alkotmánytan népisk. szám. Bpest Aigner. II. és 87 oldal. 40 kr.
 Emericz Gy. Term. és vegytan. Dobr. Fr. 3. kiad. 95 oldal. 40 kr.
 Ernyey J. Gyakorl. énektan. Dobr. Fr. 3. és 4. füzet. 39 és 47 oldal. á 60 kr.
 Fuchs és Szép. Magy. olv.-könyv. I. II. és IV. oszt. Lampel. 112 174 251 o. 20, 28, 44 kr.
 Führer Ign. Világtörténet isk. és házi haszn. Aigner 116 oldal. 40 kr.
 Görög és lat. remekir. gyűjteménye. 12. 29. 31. füz. Lampel. á 1 frt 20 kr.
 Haucke-Cherven: Az osztr.-magy. mon. földirta. Lampel. 10. kiad. 154 o. 70 kr.
 Hoffmann M. Goethe Hermann és Dorotheája. N.-Kanizsa. Fischel 118 oldal. 48 kr.
 Mauritz R. Közöns. számtan. Aigner. II. füz. III. kiad. 156 oldal. 1 frt.
 Mayer M. Alak- és mértan. III. kiad. Aigner. VIII. és 116 oldal. 80 kr.
 Mayer M. Rövf. alkotmánytan, Lampel. 25 oldal. 16 kr.
 Ribáry F. Képes világtörténet. 39. 40. füz. Méhner. (III. köt. 3. 4. füz.) á 30 kr.
 Szebesztha K. Világtörténelem. I. köt. 2. kiad. 136 oldal. 80 kr.
 Thaly K. Ocskay László. Történ. tanulmány. Akad. 828 oldal. 3 frt 60 kr.
 Török J. Népszerű emberélettan, Debrecen. Csáthy. 1880. XV. és 206 o. 2 frt.
 Visontay J. Egyet. földirat. I. r. Európa, Ázsia. 11. kiad. Lampel. 170 o. 80 kr.
 Viszsznemlékezés az 1848 49-iki szabadságharcra. M.-Vásárh. Csiki 68 o. 40. kr.

Tanügyi lapok és folyóiratok repertoriuma.

Utalva a „Paed. Szemle” 30., 63., 123., 160. és 257. oldalaira, hol a „Repertorium”-ba felvett lapok teljes címei (szerkesztő, kiadó, ár, megjelenés ideje stb.) felsorolva, figyelmeztetjük t. olvasóinkat arra, hogy ugyanott, főleg a 30. oldalon, részleteztük azon elveket is, melyek nekünk e rovat egybeállításánál zsinórmértékül szolgálnak. Ezen elvek egyike az, hogy a félreértéseket s azt kívánjuk elkerülni, hogy az olvasó úgynevezett „másodkézből” értesüljön a hazai tanügyi lapok tartalmáról, mi

megtörténne, ha a „Repertorium“-ot átváltoztatnók „Lapszemlé“-vé, hol nem azt mutatnánk ki, hogy mi van az illető lapban, hanem igenis, elmondanók azt, hogy minő véleményünk van nekünk az illető közleményekről. Szükségesnek tartottuk ez ismételést, mert újabban ismét feleredt egyes lapokban az a nézet, hogy a „Szemlé“ a „Repert.“ helyett írjon „Lapszemlé“-t. Nem fogjuk tenni! „Szemlé“-nknek egyik főfeladata a „Repertorium“ közlése. Ezzel azonban korántsem akartuk azt mondani, hogy a „Repert.“ mellett időről időre, évenként egyszer vagy kétszer mi nem szándékozunk a „lapszemlé“-tisztere is vállalkozni.

E kitérés után lássuk már most, mi van a tanügyi lapokban:

I. Család és Iskola. 13. és 14. (kettős) szám. Nyilatkozat. (Várady Károly kolozsi tanfelügyelőül nevezetvén ki, mint szerkesztő búcsút vesz az olvasó közönségtől. Egy másik „Nyilatkozat“-ban az új szerkesztő: Hegedűs István mutatja be magát.) Az új tanév kezdetén. Felső leányiskola. A közoktatásügyi miniszter a népiskoláról. A közvizsgálatokról. A játékról. (Folyt.) Hogyan állítsa be a tanító az iskolai könyvtárt. (Folyt. köv.) A gr. Zichy-féle népnevelési egyletek. Egyesületi közlemények: (Szövetség, Orsz. Polg. Isk. Tan.-Egyl., Múraszombati járási kör.) A természet és az anya. (Tárca. Befejező cikk.) Vegyes. Szerk. iz. 15. sz. Jobb később, mint soha. (A miniszternek a tanítás középpontját kijelölő rendeletét méltányolja.) Célzerű-e az intelligens proletariátust a nőnemre is kiterjeszteni? (Folyt. köv.) (Befejezése az iskolai könyvtárt és a játékokat illető cikkeknek az előző számból.) Glossák a leányokról és a leányiskolákról. Nyílt kérelem honfitársaimhoz. Irodalom. Vegyesek. Szerk. iz. 16. sz. Ártalmas tápszerek. (A „Tárcá“-ban.) (Három cikk folytatása és rendes rovatok.)

II. A Magy. Orsz. Izr. T. E. Értesítője. 15. sz. Tisztelt kartársaimhoz. (Seligmann Eleázár.) Isten hozott. (Az augusztusi közgyűlésre vonatkozik.) Egy fontos indítvány. Az iskolai takarékpénztárak a paedagogia ítélőszéke előtt. (Luttenberger cikke az ev. isk. programjából.) Egyleti élet. Vegyesek. — 16. sz. Elnöki megnyitó. (Jelentés.) Irodalom. Vegyesek. 17. sz. Az izr. t. e. közgyűlése. (Folyt. köv.) Tárcá. (Utóhangok nagygyűlésünkéről. Irta Csukási Fülöp.) A nagygyűlésen résztvevő tagok és vendégek névsora. Levelezés. Könyvismertetés. Vegyesek. Egyleti élet. 18. sz. (A gyűlés leírásának folytatása.) Megjegyzések az utóhangokra. (Laufer Lajos.) Megjegyzések a „Megjegyzések“-re. (Csukási Fülöp.) Az inquisitio. (Adatok a zsidó tanítók üldöztetésének történetéhez.) Hivatalos okmánytár. (A zsidó tanítók mozgósítása ügyében. Életrévaló rovat.) Könyvismertetések. Vegyesek. (Az egylet titkára s az Értesítő segéd-szerkesztője ideiglenesen Csukási Fülöp lett. Sikert kívánunk munkálkodásának.) Szerk. iz.

IV. Népisk. Tanügyi Figyelő. 7. sz. Az iskolai és népkönyvtárakról. (Róth József flótól.) Menynyiben képezheti a történelem a népiskolai tantárgyak középpontját? (Lenhard K. kép. ig. Vedd össze a „Paed. Szemlé“ I. füz. 10. oldalán a szerkesztői megjegyzését. A Nemzetgazdaságtan a népiskolában. (Zádor Gyula.) A néptanító koráról. Irodalom és művészet. Vegyes. Felhívás a hátralékok bektüldését illetőleg. Igazítás a 6. szám mellékletéhez.

V. Protestáns Hetilap. 38-tól 41-ik számig. Komoly szavak komoly ügyben. (I—III.) A nép képzésére irányult mozgalmak Görögországban. Kéretlen tanács. (I. II.) A Gusztáv-Adolf-Egylet 1880. sept. 14—18. Karlsruhében tartott nagygyűléséről. (A négy szám legtöbb terét az utolsó budapesti konventről szóló tudósítás foglalja el. A többi rovatokban tanügyi dolgok is érintvők.)

VI. Polgári Iskola. 8. sz. Ideiglenes segédtanáraink. A fővárosi polg. leányiskolákról. A rajztanítás módszeréről. (Folyt.) A polg. isk. új tanterve. Tárcá. (Kéri bácsi és öcsce. Természettani elbeszélés.) Vegyesek. Irodalom. Tartalomjegyzék.

VII. Kisdiednevelés. 9. sz. A gyermekerti játékokról. (Dömötör Géza.) Irodalmi és lapszemle. Egészségügy. (A nép egészsége képezi a nemzet gazdagságát.) Tárcá. (Egy kerti sétat. A kecske. Szótalány.) Gyakorlati rész. (Társalgás a vízről. Intézeti mozgalmak.) Vegyes. Szerk. üz.

VIII. Általános Tanügyi Közlöny. 29. sz. Nemzetgazdaságtan a népiskolákban. (Folyt. köv.) A gazdaságtanra vonatkozó cikksorozat Csik Jánostól.) Képek a tanügyi teréről. (Tárcacikk.) A nyitrai magyarnyelvi póttanfolyam. Könyvismertetés. Irodalom. Levelezés. Vegyes. (Két cikk folytatása.) 30. sz. Miként szervezzük ipariskoláinkat? Az állatvédelemről. (2 cikk folyt. és rend. rov.) 31. sz. Irálygyakorlatok. Német iskolaegyletek. Isk. takarékpénztárak. (Erdemények és tapasztalatok. L. „Népt. Lapj.“) Válasz Szöllőssy K. urnak! (Führertől.) Führer urnak! (Szöllősytól.) (2 cikk folyt. és rend. rov.) 32. sz. A példaadás fontossága. (Kavulyák Gy.) A tanításmód nézeti legyen. (Mutatványcikk.) (2 cikk folyt. és rend. rov.) 33. sz. Protectio. (A szathmári botrányos eset a tanfelügyelő kinevezésével.) Néhány szó a tanügyre vonatkozó-

lag. A méhészet érdekében. Rousseau élete és munkássága. (Tárcacikk. Rieger Imrétől. Folyt. köv.) (Minden számban: „Tanügyi statisztika, és pedig 21—41-ik értesítőig.“ A 33. számban: Szerk. üz.) 34. sz. A nevelés eszközeiről. (Kucelnik Vilmától.) Nehány szó a nyitramegyei tantestülethez. (A személyeket megtámadó effélé cikkeket az írónak alá kellene írni!) A tehén. (Tárca. Csik Jánostól.) (Két cikk folytatása. Rendes rovatok.)

IX. A Délm. Tan.-Egyl. Közlönye. II. évf. 1 sz. Egy nagyfontosságú ministeri rendelet. Érdekeink és közügyeink állapota. (Tanítói kamarák. Berec Gyulától: „Csupán csak a Rill-féle indítvány elfogadása által véljük jelen körülményeink között a szövetség létesülésének lehetőségét.“) Egyleti közlemények. Szerkesztői üzenetek. 2. sz. (Egyleti közlemények.) Az irodalom mint a művelődés eszköze. (Német nyelven tartott előadás a legutóbbi közgyűlésen.) Könyvismertetés. Levelezés. Egyleti közlemények. Vegyesek. 3. sz. Felhívás Temes megye tanítóihoz. (Magyar és német nyelven.) Festrede (Folyt. köv. Német cikk.) Egyl. közlemények. Meghívások.

X. Erdélyi Prot. Közlöny. 38-tól 41. számig. Bód Károly igazgatói megnyitó beszéde. (Az egyházi cikkeket, kivéven a konventi tudósítást, a tanügyet alig érintik).

XI. Az Orsz. Középt. Tanáregyl. Közlönye. XIV. évf. 1. és 2. füz. Az 1880. évi törvényjavaslat a gymn. és reáliskolai oktatásról. (Petrovich Ferenc.) A földrajz tanításáról a természetrajzzal kapcsolatban. Rendelet a tanárképzés ügyében. Egyleti élet. (Bó tudósítás a „T. E.“ jul. 5-iki közgyűléséről.) Vegyesek. — 3. füz. A nemzetközi közoktatásügyi kongresszus Brüsszelben. (Névy László.) A vallás- és közokt. min. költségvetése. (Rendes rovatok.)

XII. Protest. Egyh. és Isk. Lap. 38-tól 41. számig. Iskolai értesítők. (106-tól 173-ig.) Könyvismertetés. (Gyakorlókönyv az énektanításhoz. Oláh Károlytól.) A pápai ref. főtanoda tanári karának véleménye, a jogakadémiaikat illetőleg stb. „Az iskolai év elején. (Farkas Gejza.) A növevélés a tisztánimeni ref. egyházkerületben. Ötvenéves jubilaum Késmárkon. (Stencel Hugó igazgatótól ill.) (A szorosán vett egyházi cikkeket, tudósításokat, mintszintén a rendes rovatokban is sok a tanügyet érintő hír és közlemény. A konventi tudósítás a lap nagy részét veszi igénybe.)

XIII. Népnevelők Lapja. 38. sz. A magyar nyelv tanításáról nemmagyarajkú iskolában. A beszéd- és értelemgyakorlatok oktatásának módszere. Levelezés. Könyvismertetés. Egyleti ügyek. Iskolai értesítők. Kimutatása az Eötvös-alapra befolyt újabb adományoknak. Vegyesek. 39. sz. Meghívó a „Népn. Egylet“ sept. 26-iki ülésére. Tisztelt olyasóinknak mihez tartás végett. Előfizetésre való felhívás. Egyleti évtűnk kezdetén. Új iskolai napló. A bpesti tanítók segélyegyletének alapszabályai. (Vége köv.) Körlevél a bpesti főfőtől a magániskolák ügyében. Külföld. (Egy cikk folytatása.) 40. sz. Meghívó (a „Népn. Egyl.“ okt. 3-iki ülésére.) (A szerkesztő és kiadó szózatának ismétlése a múlt számból.) Nemzeti népnevelésünk egy mostohája (az osztatlan népiskola.) Az újalakulás. (A „Népn. Egyl.“ újból alakult.) (Két cikk folyt.) 41. sz. Pályázati hirdetemény (a fővárostól földrajzi és történelmi tankönyvek.) A tanfelügyelői intézmény. (Két cikk a szathmári botrányos tanfelügyelői kinevezéséről.) (Három cikk folytatása és minden számban a rendes rovatok.) 42. sz. Nemzeti nevelésünk egy mostohája vagyis az osztatlan néyiskola (Folyt. köv.) Deák Ferenc levelének módszertani tárgyalásához. Nehány megjegyzés a „Magyaratlanságok“ ügyében. Válasz. Führer „Megjegyzésire“ (Rendes rovatok.)

XIV. Néptanítók Lapja. 17. sz. A játékok paed. szempontból. (Folyt.) Az életmentő Sybilla tanácsai. (Folyt.) A számvetés a népiskola felsőbb osztályaiban. (Folyt.) Francia tanügyi lapok szemléje. (Vége.) Iskolai takarékpénztárak. (Erdemények és tapasztalatok.) Könyvismertetés. (Vége.) Lapszemle. Értesítések. Egyveleg. Beküldetett. Szerk. üzenetek. 18. sz. A magyar nyelv tanítási módszere, nemmagyarajkú iskolákban. A tanfelügyelők képesítési vizsgálata Franciaországban. (Nem reflektál arra, hogy az orsz. közoktatásügyi tanács 1872-ben Rill indítványára a tanfelügyelők s képezdei tanárok képesítő vizsgálatát ajánlatba hozta.) Egy nagyfontosságú (az erdészeti) törvény rövid foglalata. (Két cikk folytatása és a rendes rovatok, köztük „tanítóegyleti ügyek.“)

XV. Napredák. 26-tól 29. számig. (5 cikk folytatása előző számokból s a rendes rovatok.) A föld jeges részének méhében. Levelezés. A mértani alaktan a népiskolában I. II Iskolai utazás. Iskolai felügyeltetése a tanuló házi szorgalmának. (A „hivatalos“ rendeletek 59., 60. és 61. száma melléklet gyanánt van e laphoz csatolva. Anynyira Magyarországon még nem vittük, hogy a kormány költségén valamely tanügyi lap valamenynyí iskolai rendeletet közölhetné!) 30. sz. (Folytatások az előző számokból s a rendes rovatok. (A hivatalos értesítő 62. száma mellékletet képez. 4 hirdetéssel.)

XVI. Néptanoda. 2. sz. A ministeri rendelet a népoktatás ügyében. Tanügyi

lapjainkról. A házi iparról általában, s annak mely ágai volnának vidékünkön (Baranya vármegyében) tanítók? Egy tanfelügyelő, ki nem szépit. Irodalom. Vegyesek. Szerk. üz. 3. sz. Údv. a királynak. A f. baranyai ref. egyházmegyéből. Az új művelt magyar nyelv. (Tárcaikk Führer „Magyartalanságok” című könyve ellen.) (Egy cikk folytatása és rend. rov.) 4. sz. Mi történt a szünidő alatt. Egy agyonhallgatott ügy. Tanügyi lapjaink I. A kisdnevelés befolyása hazánk idegen-ajkú nemzedékének magyarosítására. (Merényi Kálmántól.) 5. sz. A minister körrendelete a népoktatás ügyében. (Szép József.) Tanügyi lapjaink II. (Schön Bernát.) A talányok a népiskolában. Eredmények és tapasztalatok (az isk. takarékpénztárak ügyében!) Válasz a B.-féle napló bírálatára. Nyílt levél! (Oláh Károly zenetanárhoz Vasadi Balogh Lajostól.) (Minden számban a rendes rovatok. Köztük: „Irodalom” és „Egyleti hírek.” Az új tanév óta Dr. Göcz neve is mint főmunkatárs szerepel a lapon.) 6. sz. Küzdelem a közs. iskola ellen. Gyakorlati előadás a számtan köréből. (Kucelnik Vilmától.) (Két cikk folytatása és rendes rovatok.)

XVII. Nemzeti Nőnevelés. 9. füz. Iskolai oktatásunk hibái. (Sebestyin Gy.) A népnevelési egyesületekről. Nyelvészeti levelek. I. A népek táplálkozatáról a műveltség különböző fokain. (Lád Károly.) A gyermekek olvasásáról. Utasítás a népkönyvtárak alapítása, szervezése és kezelése tárgyában. Az orsz. nőiparegyesület iskolájának megnyitása. A vegytan köréből I. II. Vegyesek.

XVIII. Ungarischer Schulbote. 38. sz. A népiskolai olvasókönyvekről. (Mendl L.) Hivatalnokok kátéja. Sokan egy lépéssel meghátrálnak. Paedagogiai vakhit a nép életében. A tanítótestületek öszhangzatú magatartása. 39. sz. Érsek és minister. Az ev. ref. konvent 13—20. sept. 40. sz. Bevezetés. (A „Paed. Szemle” ismertetése.) A néptanító mint az iskolaszék elnöke. (Eisenkolb életrajza a „Szemlé”-ből lefordítva.) 41. sz. Így becsülik meg az iskolát. A király Pécsért. Kevés szóval sok. Igaz szó, helyes időben, jó helyen. 42. sz. A népiskolai tornász. Kézimunkai táska. (Minden számban: Könyvszeret. Irodalmi hírek. Tanügyi, Egyleti, Szemléi hírek. Különfélék távolról és közelből. Szerkeszt. üz.) 43. sz. „Ha az igazság skandalum, ám legyen meg a skandalum; de az igazságot ki kell mondani.” (A szatmári tanfelügyelő kinevezésének szerencsétlen ügyéről.) Tárca. Paedagogiai állatgyűjtemény vagyis egybeállítása minden osztályú állatoknak, melyek fiataljaik nevelése körül az oktató emberiség érdekében kiváló érdemeket szereztek maguknak. (Egybe gyűjté az „Ung.” Schulbote Seregélye, ki attól fél, hogy 1000 esztendő múlva ő is belejő a „Szemlé”-be.) (Rendes rovatok.)

XX. Népiskolai Tanügy. 18. sz. Az „úri” nevelésről. A magyar nyelv tanulása nemmagyarajkú tanulók közt. (Folyt.) A fejszámolás a polgári tanodában és tanítóképezésében. (Vége.) Aphorismák. (Kellnertől, ford. Szűcs. 101.) Az orgona és kezelése. (Vége köv.) Iskolaszenteselés. Vegyesek. 19. A gyermek hóhérai: Az angyalok. (6-ik hittani óra.) Eredmények és tapasztalatok az isk. takarékpénztárak ügyében. Egyleti élet. (Egy cikk folytatása és rendes rovatok.) 20. sz. A tanító kollegái. A bűn következményei és a II. ágazat. Mely tényezők mozdítják elő a vallási nevelést a népiskolában? A közoktatásügyi költségvetés 1881-re. (Egy cikk folytatása és rendes rovatok.)

XXII. Nemzeti Népiskola. (E folyóirathól az első évfolyamot nem ismerjük. A 2. folyamból csak a 7. és 8. számok lettek beküldve. Reclamáljuk! Az új (III-ik) évfolyam megkezdésével a lap szerkesztőt cserélt. Egy helyett Orbók Mór lett. A bizottságba Pázmány Aurél és Pottokár Endre lettek megválasztva. Üdvözljük a kollegát!) 1. sz. Ügyfeleimhez a nyitramegyei néptanítókhöz. (A szerkesztő lelkesítő beköszöntője.) Az ének befolyásáról a gyermek kedélyére és vallásos érzületére. (Molnár Rezső.) Az iskolai és népkönyvtárak kérdése. (Illényi István. Vége köv.) Egyleti élet. (E rovatban a nyitram. tant. közgyűlése alkalmával tartott ünnepélyről is találunk lélekemelő tudósítást. Leleplezték Libertiny tanfelügyelő életnagyságú arcképét. Az üdvözlő beszédet Orbók tartotta.) Tanügyi hírek. Értesítés. Szerk. üz. Tartalomjegyzék.

XXIII. A Gyórv. T. E. Értesítője. 8. sz. Meghívás (a sept. 21-iki közgyűlésre.) (Négy jegyzőkönyv egyleti gyűlésekről.) Felhívás. Különfélék. (Köztük Péterfy Sándor levele az Eötvös-alap ügyében.)

XXVII. Tanügyi Közlöny. 6. sz. Az országos szövetség ügye. Olvasmánykezelés. Tankönyvek bírálat. (Folyt. köv.) A természetben rejlő erők. (Folyt.) Tárca. (A magyar orvosok és természetvizsgálókknak Szombathelyen tartott 21. nagygyűléséről.) Levelezés. Lapszemle. Értesítők. Irodalom. Külföldi hírek. Hírek és apróságok. Quodlibet. A szerk. üzenetei. A kiadó üzenete.

Áttekintés. A lajstromunkba felvett lapok közül nem láttuk még ezen számunkat: XIX. (Magyar Tanügy) és XXI. („Egyházi és Iskolai Szemle.”) *Megszűntek:*

XXV. (Nógrádmegyei Tanügyi Figyelő.) XXVI. (Iskolai és Népkönyvtár.) XXVIII. (Nevelés.) *Nem érkeztek be:* III. (Prot. Egyh. és Isk. Figyelő.) XXIV. (Kere-ztény magvető.) XXIX. (Zalai Tanügy.) Ez utóbbi lap — úgy halljuk — szintén megszűnt. A „Repertorium“-ba felvett lapokból 21-nek közöltük ezúttal tartalmát. A múlt hónap-hoz mérten a szaporodás: 6 lap. A „M. Paed. Szemle“ iránti kötelezettségét, hogy t. i. viszonzás fejében annak tartalmát közölje, tíz lap teljesítette. A lapok apasztása s a munkaerő tömörítése érdekében a „Néptanoda“ szólalt fel három ízben.

A „Repert.“ rovatvezetője.

Tanügyi havi-krónika.

Éljen a király! Királyunk ő felsége a múlt hó vége felé Magyarországon nagyobb katonai utazást tett. Ez a tény nem való tanügyi krónikába. De mert ő felsége ez útjában tanítókhöz is beszélt, mintaiskolát is látott: ez utazással kezdjük a „Krónikát.“ A király iránti hódoló tisztelet a sorrendben még akkor is az első hegyet parancsolja, ha a történet folyása ezt nem kívánja meg. Jelen esetben azonban utazás is, chronologia is összevág. Utjában ugyanis kegyelmes királyunk sept. 24. és 25-én Pécssett tartózkodott. Első nap nagy fogadtatás volt. Tisztelegtek a hatóságok és küldöttségek. A kath. egyházmegye küldöttségének a király azt mondta, hogy meg vagyon győződve, hogy „a kath. klerus, mint eddig, úgy ezentúl is befolyását buzgón fogja érvényesíteni a vallás és erkölcsiség szilárdítására s a gondjaira bízott népesség testvéries egyetértésben, a trón és haza iránti hűségben“ való versenyzésre. — Ugyanilyen értelemben nyilatkozott ő felsége a gör. kel. egyházmegye küldöttségének. Az ág. ev. egyházközég küldöttségének a király azt mondá, hogy „legyenek meggyőződve, hogy legfőbb védürok különös oltalmára és kegyelmére mindenkor számíthatnak.“ A ref. egyházközég tisztelegése alkalmával biztosítá ő felsége a színe előtt megjelenteket arról, hogy h. h. alattvalói iránt „mindenkor kegyes indulattal“ viseltetik, s meg van győződve „hűséges érzelmeik őszinteségéről. A pécsi tanszemélyzet üdvözlését ő felsége e szavakkal fogadta: „Hódoló tisztelegésüket kegyesen fogadom és elvárom, hogy az összes tanszemélyzet fontos feladatától áthatva, alapos tanítás mellett a gondjaira bízott fiataliságnak szellemi kiképeztetését és erkölcsi nevelését egész buzgalommal fogja teljesíteni, s ezáltal elismerésemet s az ország halálját kiérdemelni.“ Hogy a tanítók küldöttségének szónoka ő felsége iránti hódolatlának mikép adott kifejezést, ezt „Krónikás“-nak nem adták tudtára. Hanem az már áll, hogy a mit a „Paed. Szemle“ 34. oldalának első soraiiban lehetetlennek hitt, megtörtént. És ezt méltán fájjaljuk! Miért is nem tiszteltgett a „Pécsi tanító-egylet“? Talán az egyleti működés is részesült volna így ő felsége magas figyelmében. A szeptember 24-én esti 6 órakor tartott udvari ebéde 50 személy volt hivatalos. Az udvari méltóságokon kívül látni lehetett ott Baranya, Bács, Tolna, Somogyból nagy embereket: papokat, világiakat; de tanfelügyelőt hiába keresett a szem. Hogy ezt a hibát ki követte el; hogy voltaképen „ki diktálta be a notabilitásokat“, ezt az udvarmester mondhatná meg. A királyi látogatásnak fénypontját a pécsbányatelepre való kirándulás és az ottani iskolában való legmagasabb tartózkodás képezte.

Ő felsége ugyanis sept. 25-én délutáni 2 órakor különvonaton a Dunagőzhajózási társulat köszénbányáinak és a bányatelepi iskola megtekintésére indult. Kisérétében Tisza, Orczy, Szende ministerek, Edelsheim-Gyulay főhadparancsnok. Pejacsevich horvát bán és mások voltak. Ő felségét Cassian Márton lovag, a társaság főigazgatója fogadta. Az iskolában a királyt egy bányász fia üdvözlölte. Az iskola terméin végig Fuchs Adám főtanító vezette ő felségét, ki minden iránt érdeklődött. A tanulók hármias dalt énekeltek. A tanszertár megtekintése után ő felsége a folyosóból nézte az iskolai kertet, a torna-udvart s az iskolai erdőt, melyben nyáron át az Isten szabad ege alatt is nyér az ifjúság oktatást a fák hűs árnyában. Végül a király az igazgatóhoz fordúlva az elragadtatás látható jeleivel mondá: „Önöknek iskolája valódi mintaiskola.“

E legfelsőbb elismerés jól esik az embernek akkor, ha ő Buda ormáról rossz szelek járnak! „Krónikás“ keresve keresé a királyi látogatás után a tanügy terén a szép híreket: de ezek helyett a lapok zúdulása hangzik fülében, mely igazolja, hogy csakugyan „cudar szél fú Budáról!“ Szatmár vármegye nagytudományú tanfelügyelője, Luby Zsigmond, tudvalevőleg már régebben készönt le állomásáról. Az ország szakembert várt Luby utódjának, mert ezt a törvény követeli. Amde ő Buda Olympusán másként határozta az istenek! Berencei Kovács Béla, nemrég még kataszteri irnok, később kataszteri pótbecslőbiztos, lett

szatmármegyei tanfelügyelő. Nem viselhette el a kataszternél az alárendeltséget, mert ő, mint a főispán nejének unokatestvére, hivatalfőnöknek illik, ott számon nem kérheti senki sáfarkodásának miatta. Azután ha Csiky Gergely „Proletárok“ című színműve szereplőinek egyik előkelő sarja azt mondja magáról: „Ti engem ostobának hisztek; állítjátok, hogy semmihez sem értek: a tanfelügyelőséghez csak értek!“ — ha ez a színpad világában járja: mi feltűnő lehet abban, hogy vagy egy öreg 60–65 vármegyei főjegyzőt vagy egy kaaszteri pót-beosztást küldenek Nógrádba vagy Szatmárba tanfelügyelőnek, hogy ott a tanítók tanítója, a mesterek meséje legyen? A nógrádi esetről a lapok hallgattak, mert ott talán egyéb érdekem állanak a háttérben. Nem így a szatmári botrányos tanfelügyelői kinevezésnél. „Kronikás“ már a sept. 24. megjelent „Függetlenség“-ből vett tudomást arról is, hogy a szatmármegyei tanítóegylet gyűlést szándékozik tartani, hogy ezen kinevezés ellen az országgyűléshez felírjon. s általában a tanfelügyelői qualificatio megállapítására kérje fel az országgyűlést. Ezt „Kronikás“ helyesli, sőt hiszi, hogy e kérdést felvetni minden egyet kötelessége. Meg kell végre állapítani a tanfelügyelői qualificatiót is, mint azt 1872–1873-ban a közoktatásügyi tanács ajánlotta. Náunk qualifikált ember alatt rendesen azt értik, hogy egyetemest, vagy legalább theológiát végzett ember — qualifikált ember tanfelügyelőségre is. Nem úgy van. Tanítók tanítójáról van szó. Az administratio boszorkányságát józanészű ember két hónap alatt hegyről tövéig tanulhatja meg a hivatalban, a paedagogiát nem. Minden szakmánál a szakember a qualifikált ember. Ezt talán át fogja látni az a bizottság is, mely a közigazgatási tisztviselők qualificatiója dolgában a belügyministerium kebelében működik. Az összes állami és törvényhatósági állomásokat egyes szolgálati ágak szerint akarják csoportosítani. Most azon módok fölött tanácskoznak, minő qualificatió kívánassék minden állomáshoz. — E bizottsági munkálkodásától sok üdvöst vár „Kronikás“. De nem maradt ideje sokat tűnődni a qualifikált és nem qualifikált emberekről, mert a lapok szóárja — hasonlóan a hatalmas folyaméhoz — megindult, és Trefort minister úrnak olyanokat mondogattak oda, hogy az embernek szinte borsózik bele a háta. Nepotismusról a protectio Trefort-féle orgiáira történik hivatkozás! Hallatlan az, hogy mit vágnak a lapok a közoktatásügyi miniszternek szeméi közé. Kronikás nem is citálhatja mind, se szó szerént, se kivonatban. Csak egyik-másik nyilatkozatra reflektál.

Oktober 1-én a „Magyarország“ szentel ez ügynek három hasábos cikket. — Némi politikai reflexiók után, előadván a botrányt, törvényt citál a minister fejére: Az 1876. 28. t. c. 3. §-a szerint „a tanfelügyelőt az oktatáshoz és közigazgatási ügyeihez értő egyének közül a közoktatásügyi minister nevezi ki különös tekintettel azokra, kik az oktatás, és iskolaigazgatás terén magukat kitüntették.“ A törvény tehát valódi, gyakorlati, szakembereket követel a tanfelügyelői állásra. Helyesli e lap is, hogy a szatmári tanítóegylet ez ügyben az országgyűléshez akar felírni. — Utána a „Pesti Napló“ mutatja ezen „az ország összes tanítóit arcúl csapó“ kinevezést. — Oktober 2-án Mártonffy Márton „Szóm van a tanítókhoz“ cím alatt a „Független Hírlap“ hasábjain szól a szerencsétlen ügyről. Nincs a tanítóvilágban kellő energia, nincs bátorság, megmondani azt, hogy meddig szabad a hűt büntetlenül feszíteni. E kemény vád kimondása után azonban felteszi Mártonffy is, hogy beállhat azon eset, hogy „az a tanítócsereg egyszer mélyebben, határozottabban fog gondolkodni“, sőt talán még arra „a tudatra is jó, hogy neki a politikai és társadalmi életben igen fontos szerepköre van.“ A maró guny, melylyel Mártonffy ír: kellő világba helyezi a bajt. — A „Pesti Hírlap“ október 4-én protestál az ellen, hogy a kormány a tanfelügyelőséget sinecurának tekintse, megkívánja, hogy a tanfelügyelő a tanítókkal „legalább is egyforma qualificatióval birjon a tanügyi terén“, követeli, hogy érdemes tanferfiak sorából vétesseken a tanfelügyelők, regisztrálja a ténnyt, hogy a tanítóegyletek ez ügyben az országgyűléshez fognak felírni. A tárgyról október 9-én a szaklapok is szólnak. Előli a „Népevelők lapja.“ Registrálja és idézi 9 oldalon mindazt, a mit az idétlen historiáról a lapok beszélnek, s az egyletek akarnak. A vidéki lapokat a scandalum végig járta. Most már az élelapon tárgya — A „Bolond Istók“ 41. száma írja, hogy „Szatmár vármegyének szatmár a tanfelügyelője.“

Igy lett a magasztos ügy nevetségessé! „Kronikás“ regisztrált! Várja, hogy hát most a tanítóegyletek mit tesznek! Azután ismét regisztrál!

Az iskolai takarékpénztárak ügyének előmozdítása céljából a vallás- és közoktatásügyi minister ur az „Országos Gazdasági Egyesület“-nek 1000 frtot bocsátott rendelkezésére, hogy ez összegből kisorsolás útján azon tanítók nyerjenek jutalmakat, a kik az intézmény meghonosítása és terjesztése körül

érdemeket szereztek maguknak. Ez összeget Weisz Bernát Ferenc úr sajátjából 500 forinttal toldotta meg. Az 1500 frtnyi összeget felosztották négy 50 és ötvenkét 25 frtos jutalomdíjra, melyeket a „Gazd. Egylet.“ október 7-én tartott gyűlésén sorsoltak ki. Korizmis László elnök, Hajós József és Kenessey Kálmán alelnökök — mindhárman — „betegek“ lettek, úgy, hogy az öreg úrnak, Weiss Bernátnak, kelle elnökösködni. Összesen 56 tanító nyert 50, ill. 25 forintnyi pályadíjt. — Gyűlés után a titkárnak meg lett hagyva, hogy a jutalmazottak mindegyikének juttassa kezéhez azon összeget, melyet a „sors“ nyújtott. Csak azért nem meri „Kronikás“ közölni az illetők névsorát, mert nem tudja, hogy a pénzt hivatalosan és portómentesen, vagy pedig az illető takarékpénztár terhére küldték-e el?

A zsidó tanítók népvándorlása és mozgósítása sok port vert már fel. A „Kronikás“ az izr. tanító-egylet „Ertesítője“ után indult, midőn a VII. füzetben e tárgyra reflektált. Most azon kedvező helyzetben van, hogy következő helyreigazítást közölheti: „A „P. Szemlét“ nagy élvezettel olvastam. A sok érdekes cikk és hír közt ma a VII. füzetben oly közleményre is akadtam, melyet a legnagyobb megütközéssel olvastam. E füzet 230. oldalán „Kronikás“ úr ugyanis a „Sajátszerű, de megszokott mozgósítás“ című közleményben a helybeli izr. hitközséget azon lelketlen limlom községek közt elítéli, melyek tanítóikat évről-évre „mozgósítják“. Igen t. „Kronikás“ úr ez egyszer tévedett! A helybeli izr. hitközsége f. év július havában pályázatot hirdetett egy tanítói állomásra, mert egy öreg tanítót saját kérelmére a tanítóskodás terhes szolgálatjától felmentett. S ezen öreg tanítónak 8 évi működése után nem kevesebbet mint 1000 forintnyi végkielégítést adott a nagylelkű község! Hány zsidó község van hazánkban, melyek a tanító irányában ily nagylelkűséget tanúsítanak? A helybeli hitközség a k. mintatamodák felszólítása óta nem alkalmazott új tanítót, sőt a s.-a.-új helyi izr. hitközség 42 évi fenállása óta egyetlen egy tanítót sem mozgósított“. (Ilyen örömdetes helyreigazításnak a „Kronikás“ mindenkor szívesen nyit tért s most Knopfler ügytársnak, ki az igazítást megtevé, köszönetet mond.)

Egy helyreigazítás kevés. Kronikásnak még egy jutott. Fiuméből neki két újságlapot küldtek. Az egyik olasz, a másik horvát nyelven „nyomatódott“. E két lapból megtudta azt, hogy Zafféryra megharagudtak a fiumeiak, amért nyakába vette a koldústarisznyát könyörömadományokat gyűjteni a „szegény olaszok“ számára. Azt mondják most Fiumében, hogy az adakozás összegeit nem fogják igénybe venni, mert Zafféry téved, ha azt hiszi, hogy Fiume Magyarországhoz való tartozóságát pénzzel lehet a nép vérbébe eresztetni. Fiume magyar volt mindig, Zafféry közvetítésére a fiúeknek nem volt szükségük. Ennélfogva a városi hatóságnál indítványt nyújtottak be azíránt, hogy Zafféry tette fölött rosszszalását fejjeze ki. Ennyit írt a két hozzánk küldött újság. Zafféry! Kellett ez neked? Ezt a helyreigazítást is a „Kronika“ hűsége és megbízhatósága iránti tekintetből szívesen tettük meg.

Most már beszéljünk oly mulasztásról mely helyre van pótolva, bár Kronikás nagy eredményt ettől nem vár. A közoktatásügyért t. i. a selyemhernyótenyésztés érdekében utasította az alapítványi jószágokon alkalmazott főtisztakat, hogy érintkezvén Bezerédj szegzárdi birtokossal, tőle vetőmagot kérjenek, s az erdővégek vagy majorkor mellett 20—20 □ ölnyi területén eperfaiskolákat alapítsanak. Bezerédj urnak a kormánytól felvett szegénypenze iránti számadását is szeretnénk látni. Ezt látva a tanítók és községek, talán több kedvvel fognának jövőre a selyemtenyésztéshez.

Két nemzeti ünnepélyről is kell tudósítani a Kronikásnak. A Marosvásárhelyen f. é. okt. 17. tartott Bem-ünnepély alkalmával a krakkói egyetem hat tanulója küldöttségileg vett részt, látható kifejezést adván ezáltal a magyarok és lengyelek közötti testvéri érzelmeiknek. Ugyan e napon Kis-Körösrőn is folyt le nemzeti ünnep. Azt a házat, melyben Petőfi született, nagy ünnepélyességgel acták át a „Petőfi-Társaság“-nak, melynek Jókai viselte képét. Az ilyen ünnepélyek a tanítónak alkalmat adnak, az iskolában a hazafias érzések felkeltésére és ápolására. Talán azt is eredményezhetné ez emlékeztetés, hogy egyes községek ott született híres embereik szülőházát emléktáblával látják el.

A haladás egy kis jele gyanánt veszi Kronikás, hogy most már műipari iskolánk is van. Október hóban kezdte meg az működését Muderlak Münchenben és Párisban készült hazánkfia vezetése alatt. Az intézetbe több jeles készségű, iparos iratkozott be. Lesz itt fa-faragászat, agyag- és fémműipari osztály stb. Ez intézettel később az olvasott részletesebben kell megismertetnünk.

Megkerült egy elveszettnek hitt alapítvány is. Platschleger nagyprépost az 1714-ik évben oly alapítványt tett, melynek kamatait — körülbelül 80 frt bankót — egy kitünő budai gymnasium tanulóinak kellett volna adni. Ámde az alapítvány kamatait soká nem adták ki, miáltal az összeg oly nagyra nőtt, hogy most talán hat 200 frtos öz-

töndíjít lehet folyóvá tenni. Ez az ügy foglalkoztatja most a főváros tanácsát. Ohajtandó volna, az „Eötvös-alap“ részére ha lehet, megszerezni egy ilyen alapítványos ösztöndíjít a várostól. Általában a tanítóknak minden képezhető anyagi előnyt az „Eötvös-alap“-pal kellene kapcsolatba hozniok, mert addig, míg nincsen országos magyar tantestület, az Eötvös-alap képezheti egyedül a tanítókat összfűző kapcsot.

Volt e hóban konvent is. Ezúttal nem a reformált, hanem, az ág. ev. egyház tartotta azt. Októberhó 14-én vette kezdetét. Ülésterme az ev. iskolaépület diszterme. Jelen voltak a fő gondnokok: Szentiványi Márton, br Prónay Dezső, Péchy Tamás és Fabiny Theofil, a superintendensek: Czékus, Karsay, Szeberényi. Ezeken kívül az egyház kerületek egyéb küldöttei. Az elnöki széken b. Radvánszky Antal egyetemes felügyelő ült; a jegyzői tisztet Győry Elek és Haan Lajos végezték. Az elnöki megnyitó beszéd gazdag tárházat képezi az egyházi és iskola örvedetes eseményeknek. „Kronikás“ kiveszi e szép beszéd- és jelentésből következő pontokat: „Iskoláink folytonos virágzásban vannak. Hála városában egy Kassai Temlinféle ösztöndíjj magyar prot. theologus számára létezik. A belügyministerium felhívta volt az egyházat arra hogy néhány tanító és pap ellen tartson vizsgálatot, mert ezek a „Narodné novine“ című tót lapban hazafiatalan és izgató cikkeket irnak. — A főfelügyelő a superintendenst, ez a főesperest bízta meg a vizsgálattal — s csakugyan kiderült, hogy az illetők tagadják, hogy izgattak, tehát minden rendben van. — A gymn. és reáliskolai törvényjavaslat ügyében felirat ment az országgyűléshez. Az eperjesi jogakadémia feloszlata iránt a közoktatásügyi miniszter felszólítást intézett az egyházhoz. A selmeci iskola kitűnő, ezért Breznik János igazgató elismerésre méltó tevékenysége dícsérendő stb. „A konvent az eperjesi jogakademiát fenn akarja tartani, Pozsonyban a város n'met szelleménél s azon körülménynél fogva, hogy a pozsonyi egyház anynyi tekintettel sincs a magyar ev. prot. egyetem iránt, hogy jegyzőkönyvét magyarul is szerkeszteni: a prot. theologiai intézet felállítására kérdése tanítványozását a központi bizottságra ruházza. — Róth pozsoni orvos panaszt emel Geduly superintendens ellen, hogy ez nem engedte nevezett orvos leányának az érettségi vizsgálatletételét. A tanügyi bizottság az engedélyt megadhatónak véli, mert a tanulás joga nem a férfiak monopoliuma, tanulóval pedig vizsgálat jogosultsága is jár. — Szeberényi sup erintendens-beteg állapotnak tartja azt, ha a nők oly pályára törekszenek, melyből őket a társadalom s a törvény eltiltja. A nőknek az a feladata, hogy legyenek jó anyák, jó házi aszszonyok, hogy boldog családi életet alapítsanak. Hunfavy Pál nem akar a férfiak számára cihrendszert, kívánja a szabad tanúlást. Czékus superintendens az engedélyt vizsgálatra megadhatónak véli. Prónay Dezső báró leányok számára külön gymnasiumot óhajta. A folyamodás elutas tása mellett van. Fabiny Theofil szerint első feladata a társadalomnak, hogy a nőt a családnak tartsa meg. Nem akar részt ütni az iskolarendszer-n. Győry Elek az ellen van, hogy a társadalom minden terét csak férfi töltse be. A szabadság elvének érvényesítésével a protestantizmus menjen elül. Ha nem létezne katonaság, kath. klerus, mely coelibátusban él, akkor a nőt tisztán a családi körre lehetne szorítani. Hoszszasban tartó eszmecsere után az egyetemes konvent Roth Idának az engedélyt megadta. A tanügyi bizottság Bachat, Győry Vilmos és Elischer urakkal lett kiegészítve. Néhány folyó és házassági ügy elintézésével október 15-én délen a konvent ez idei gyűlése véget ért. A női emancipatio ügye egy lépéssel előre haladt. De valjon áldás jár-e vele?

Nagy dolgot hirdet most a „Kronikás.“ A főváros iskolai költségvetése meghaladja már az egy milliót. Az állam tanügyi költségvetése csak n é g y s z e r anynyi. Az egész ország valamenynyi iskolai községe nyolcszor ad ki többet az iskolára, mint a főváros. Az összes 10 milliónyi iskolai budgetnek tehát egy tizedrésze csak a fővárosra. — Az „Eljen“ mellett, melyet „Kronikás“ harsogtat, még azt a hirt is kikürtöli, hogy a fővárosi tanács októberhó közepén egy orvosokból, tanítókból és asztalosokból álló bizottságot küldött ki arra nézve, hogy valamenynyi iskolában a padokat tegyék vizsgálódásuk tárgyává. Nevelési és egészségstani szempontból célszerű iskolai padok elkészítéséről van szó. Szintén e hóban történt, hogy a polgári iskolai szakkbizottság egy a várban felállítandó polgári leányiskola tervét fogadta el. Ilyen iskolára különben a Józsefvárosnak is égető szüksége van. Az egy millió költséget tehát még meg kell nagyobbítani, mert „nincs oly rakott szénaszekér, melyre egy kis széna nem fér.“

Már épen zárni akartuk a Kronikát, midőn értesünkre esett, hogy oct. 24-én a „Paedagogiai Társaság“ tartja ülését. És mert a „tanfelügyelők képe-sítésé“-nek ügye volt napirendre tűzve, megvártuk a gyűlés napját, hogy az eredményről olvasóinkat megismertethessük. A megállapodás abban történt, hogy „habár a képesítés nem csálhatatlan eszköz a tanfelügyelet reformjára; mint

segítő eszköz azonban határozottan igénybe veendő. A tanfelügyelői vizsgálatnak úgy a paedagogiai tárgyakra, mint a közigazgatás egyes tárgyaira, különösen a népiskolai közigazgatásra, egyházi jogi viszonyokra s b. ki kellene terjeszkedni; mert a tanfelügyelő nemcsak közigazgatási tisztviselő, de egyuttal paedagogiai szakember is legyen. — Előadó — György Aladár — azt mondja, hogy e kérdést Franciaországban hozták napirendre és nálunk alig volt tárgyalva. — Dehogy nem! Teszék előlvasni az országos közoktatásügyi tanács 1872. évi jegyzőkönyveit; ezekből kitűnik, hogy e tanács a kérdést behatólag tárgyalta, sőt a tanfelügyelői és tanítóképzési tanári vizsgálatra nézve kész szabályrendelet-tervet is alkotott, melynek elkészítésével Rill József volt megbízva. Vagy a „Paed. Társaság“ nem a múltra való tekintettel kívánja fejleszteni tanügyünket?

Ha már benne vagyunk a „Krónika“ folytatásában, mondjunk el még egyet-mást, a mi a múlt hóban történt, és a törvény helyes vagy helytelen magyarázatára vonatkozik. Bruchstein lugosi tanítót semmis okból az ottani izr. hitközség állásától felfüggesztette. A tanító fellebbezett a ministerhez, a ki a megyei közigazgatási bizottságot jelölte ki appellativum forumnak, miután a lugosi hitközség úgynevezett „status-quo-ante-község“. — A főispán a közigazgatási bizottság ülésén kimutatta, hogy a minister téved, ha hiszi, hogy az úgy a közigazgatási bizottság elé való. A tanfelügyelő erre kimutatni iparkodott, hogy a ministeri rendelet épen a törvény hiányosságait akarja pótolni. Mire Tabajdy főispán kijelenté, hogy ő a törvény tiszta szava s a ministeri intézkedés között kénytelen választást tenni. Mint alkotmányos főispán percig sem habozik kimondani, hogy ő a törvény szavához, ragaszkodik s a ministeri intézkedést nem veszi tekintetbe. A közoktatásügyi ministerium tehát már megint helytelenül kezdi magyarázni a törvényt épen úgy, mint akkor, mikor a törvény ellenére elrendelte, hogy a felekezeti iskolák közsegívé vált iskoláknál a nép tanítót kell, hogy válaszson. Meglátjuk, ki lesz a győztes: az alkotmányos minister-e, vagy a szintén alkotmányos főispán?

Királyllyal kezdtük a mosthavi Krónikát, végezzük királyllyal. Szálljunk el képzeletünk röpké szárnyán a messze északra, hogy melegítse keblünket a királyi szónak szépsége. Augustus 10-től 13-ig a svéd és norvég tanítóknak Stockholmban tartott egyetemes gyűlésében részt vett a svéd király is. De nemcsak az ünnepélyes megnyitást, hanem még egy tanórában tartott diszvacsorát is szerencsétlenül a király jelenlétével. A tanítógyűlésen az üdvözlő szónoklatra a király imigyen felelt: „Észak tisztelt férfiai és hölgyei! Nem lehetek azon kedvező helyzetben, hogy mindegyikükhöz külön szóljak, azért nagyon szeretem, hogy alkalmam nyílt, mindnyájukhoz összeségükben intézhetni szavamat, hogy megmondhassam, Önöknek, menyynyire becülöm én Önök tevékenységének célját, a felvilágosodottságot, melynek terjesztésével Önök elriasztják a tudatlanságot, hazugságot s az előítéleteket, melyek csakis a sötétségben tenyészhetnek. Igenis Uram! Lobogtassák Önök magasan a felvilágosodottság zászlaját. Ez által Önök nemcsak az ifjú nemzedéket vezérlik, hanem a jövő számára is nyújtják a felvilágosodottság malasztjait. Intsék Önök tanítványait arra, hogy óvakodjanak a lidércektől, a hamis látszatos fénytől (vom falschen Scheine), melyek őket az igaz ösvényről eltántoríthatják, vezessék Önök az ifjúságot felfelé azon magaslata, a honnét az igazság csillagai fényben uszó világosságukkal elárasztják az egész emberiséget. És a mint Önök felfelé mutatnak az eszménynek magasságába: úgy mutassák meg az utat is, mely előre vezet. Férfiai és hölgyei észak bérceinek! Fogadják tőlem üdvözlötükért szívem mely halálját.“

Így szólt a svédnek széplelkű király a országának tanítóihoz! Hozzát is intézvék szavai, Te, hazámnak, Magyarországnak, elhagyatott népevelője! Emelkedj fel lelked egész valójával e királyi szavak magaslataira és áldjad az isteni gondviselést, mely elérned engedé, hogy király szájából hallhatád a néptanító magasatos hivatásának dicsérő elismerését.

Eljen a király!

Krónikás.

Tanítók „Emlékeztető“-je november havára.

Több oldalról intéztek már hozzánk kérdést aziránt, valjon mi az „Emlékeztető“-ben minden év minden hónapjában ismétetni fogjuk-e egy- és ugyanazon figyelmeztetésünket. Szolgáljon erre válaszul, hogy mi a tárgyból, a figyelmeztetésből ismétlés nélkül sem fogyunk majd ki. Lesz módunkban az „Emlékeztető“-t mindig újabb és újabb figyelmeztetésekkel ellátni. Hogy csak egyet említsünk, mi háromféle rész-

letes tantervet fogunk nyújtani, úgy, hogy három esztendeig is eltart, míg csak ezt az egy tárgyat fejezzük be. Elégé sajnálkozunk azon, hogy a gazdasági emlékeztetőket tőlünk a „Népt. L.“ elragadta. A „Kosmologus“ ezért nem csügged. Több jelesünkkel folytatott tárgyalások után most már némi megállapodásokra jutottunk. Tehát a dologra!

November hava. Magyar nevei: Őszutó, Szent-Andráshava, régente: Nyilas-hava. A rómaiaknál a kilencedik hónap volt (novem—kilenc.) Január és február betoldásával a 11-ik hó.

Csillagászat. November hava 30 napból áll. A nap nov. 21-én a nyilas jegyébe lép. Napkelte 15-én 7 óra 8 perc. Napnyugta 4 óra 21 perc. Mercur 24-én reggel látható. Venns hajnalcillag, de már a naphoz közeledik. Mars már este tűnik fel a keleti égen. Saturnus a hoid mellett egész éjjel látható.

Időjárás. Nálunk a tél rendesen már november havában áll be, sok az esőzés, gyakran már havaz is. November havára így jövedöltek apáink: Ha Mindszent telet, akkor Márton nyarat hoz. Ha Márton-tajban az idő szép száraz és hideg, akkor télen a hideg nem tart soká; ha pedig ködök járnak, akkor a tél többnyire enyhed és ha a ludak jégen állnak, karácsonkor sárban kell járniok. András hava árt az őszi vetésnek.

A tanító teendői november havában. Már a második hónapban kezdetét veszi a rendszeres működés. A kezdet nehézségei már le vannak győzve és így az ismétlésen töltve, megállapított tervünk szerént haladunk. Az I. osztályban a beszéd és értelemgyakorlatból végezzük: Az öntudatos szemlélés legelső gyakorlatait. Tüzetesebb előkészítés az írvaolvasáshoz. Kéz- és szemgyakorlatok a rajzolás által és az első gyakorlatok az olvasáshoz. — **Írvaolvasás.** A hónap első felében a hallérzékkel való olvasás alapján megtanulják a gyermekek a szavakat szótagokra és hangokra bontani, és viszont a hangokból szótagok; szavakat képzése! A hó 2 felében pedig már az írvaolvasás első nyolc gyakorlatát végzik Gönczy ABCs könyvéből. — **Szám tanból,** a kettős ismeretése és íratása. II. osztály. Beszéd és ért. gyakorl., egybekapcsolva a magyar nyelv tanításával. Megismertetendő: az ember kora és neve (fiú, leány, ifju, hajadon, férfi, aszszony, aggastyán); a család és ennek tagjai és a leghasználtabb ruhaneműek (kalap, sapka, nadrág stb.). Magyar nyelven pedig még a színek ismertetendők, hogy így a gyermekek már kis mondatokat alkothassanak. — Az olvasásból gyakorlandók a gépies és értelmes olvasás, az olvasókönyvnek legjobban a beszéd és értel. gyakorlatokat kiegészítő olvasmányai. — **Nyelvtan.** Gyakorlás a szók elválasztásában, különös tekintettel a kettőzötten előforduló összetett mássalhangzókra; az alany és állítvány. — **Szám tan.** Az 1-40-ig terjedő számkörben mozgó gyakorlatok. — **III. osztály.** Szülőföldisme. Tájékozás az udvaron és az iskolában. Az iskola tervrajza, a község tervrajza. — **Olvasás.** A menyinyiben a szülőföldismét kiegészítő olvasmányok vannak az olvasókönyvben, vagy az e célra több helyen már kiadott megyeleírásban, azokat olvastatjuk — figyelemmel a hangsúlyozásra. — **Anyanyelvtan.** A főnév, a határozott és határozatlan névelő. Egyes- és többes szám. A számevek és tulajdonnevek. Ezeknek gyakorlati alkalmazása a mondatban. — **A magyar nyelvből.** A gyermek otthon. A séta. A róka és gólya. A róka és a szőlőfürt című olvasmányoknak olvastatása és tárgyalása. Az ezekben előforduló új szavak kívülről való megtanulása. Az igének határozott és határozatlan alakja. A 2. és 3. személyben használt igéknek ismertető ragjai. Szám tan. Az 1-400-ig terjedő számkörben mozgó gyakorlatok. — Megjegyzendő, hogy mindezen tantárgyakból hetenkint egy-egy írásbeli feladvány adandó, mely az előadott tananyagból vett legyen. **IV. osztály.** Földrajz. Hazánk kis siksága (Komárom, Győr-Moson- és Sopronmegyék). — Történelem. Széchenyi István. Mária Terezia. — Irodalom. Kisfaludy K. Haydn. Czuczor Gergely. — Terménrajzból. A mészke. A márvány(vörös). A gypsz. Olvasás. Leginkább az ezen anyagokat kiegészítő olvasmányokat az olvasó- vagy szakkönyvekből — tekintettel a szép, értelmes olvasásra. — Szám tan. Az 1000-3000-es számkörben a négy alapműveltség gyakorlása. A példák mindig az életből merítettek legyenek. — **Nyelvtan.** E hóban a tanító a bővített mondatok gyakorlati alkalmazását tanítja. Az elemzésnek is kell időt szentelni, hogy a tanult beszédrészek ismételtessenek, és a gyermekek által jól megjegyeztesse. — **Magyar nyelv.** Műtánatanulók a 4. és 5. olvasmányoknak még ismeretlen szavaival megismerkedtek, tanulják még a birtokos névmások ragjait, és gyakoroltatnak azok alkalmazásában. — **Feladványok** mindig az előadásnak megfelelően adatnak hetenkint, mint főntebb említve volt. — **V. VI. osztály.** Földrajz. Sudetvidék (Cseh, Morvaország; Szilézia

Galiczia és Bukovina). Történelem. A königgrätzi ütközet. Az austerlizi ütközet. Karlsbad eredete. — Terményrajzból: a facán, a komló a gránát; müipar: az üvegekészítés. — Nyelvten. Az alárendelt mondatoknak különféle-ségeinek megértetése és írásbeli gyakorlása. Az írásjelek. — Magyar nyelv. Az anyanyelven olvasottak magyarul is olvasandók; a nem ismert szavak megér-telmezendők és betanulandók. Az olvasmányt rövid kérdések alapján magyarul kihallgatjuk, a tanult nyelvszabályokat alkalmas helyeken ismételjük és újabb példákban gyakoroljuk. — Az írásbeli feladványok előbb szóval, azután írásban, mint főttebb érintők megfejtendők. — A hó végével az iskolát mulasztóknak jegyzéke ismét az illetékes helyre beterjesztendő. Schmidt Boldizsár.

Az iskolai és népkönyvtár körüli teendők most már rendes folyásukban van-nak. E tárgygyal a „Szemle“ jelen füzetének vezércikke bővebben foglalkozik. — A „Népnevelési Egylet“ a népkönyvtárakba szerzendő könyvek lajstromát a mult hónap-ban egybeállította. Mi nem mindenben értünk egyet az egylettel, mert sok e jegyzékben az olyan munka, melyeket feltétlenül a népnek nem ajánlhatunk. Alkalmilag erre is megteszszük észrevételei ket.

Tanítóegyletek gyűlései: A „Páparárosi és vidéki tanítóegylet október 29-én (Diesterweg születése napján) Nov. 4. Eledsen e biharmegyei ref. tan. egyll. körös-völgyi köre. — Nov. 3. Csíkszeredában a csikmegyei hivatalos tantestület. — Nov. 4. a verseci kerület tanítóegylete Nagy-Szredistyén. — Okt. 30. a fehértemplomi fiók-egylet Fehértemplomban. Nov. 6. a temesvári kerület fiók tanítóegylet Temesvárott. (E rovat minél tökéletesesbé tétele végett, mint szintén a tanítók érdekében azon kérelmet intézzük az egyletek tisztelt elnökeihez, ne terheltessenek minket az egyleti gyűlés helyéről es napjáról az illető előző hó 20 ikáig levelezőlapon értesíteni. Szerk.)

Történeti naptár. 1. 1781. A jobbágság felszabadítása ügyében József császár nyílt parancsot adott ki. 2. 1772. Pyrker László egri érsek szül. 6. 1632. Gusztáv Adolf halála. 10. 1483. Lutter Márton szül. 15. 1671. Comenius Amos halála. 20. 1815. A második párizsi béke. 23. 1500. Columbus bilincsekbe verve érkezik a cadixi kikötőbe. 25. 1712. De l'Epée abbé, a siketnémák megmentője szül. 29. 1780. Mária Terezia halála. 30. 1781. József császár a kolostorok megszüntetését elrendeli.

Irodalomtörténeti naptár. Született november 3. 1897. Szilády Áron- Ságvár. — 1844. Baráth Ferenc- Kunszentmiklós. — 5. 1829. Kautz Gyula- Győr. — 7. 1811. Erkel Ferenc- Békés-Gyula. — 10. 1830. Emilia (Kanya-Szegfy Mórné) Budapest. 18. 1843. Ortway-Ortmayr Tivadar- Csiklova. — 21. 1811. Frankenburg Adolf- Németkeresztur (Sopron). — 27. 1824. Szilágyi Virgil- Écska. — 29. 1820. Rózsaági Antal- Győr. — 30. 1844. Balló Mátyás- L.-Szt.-Miklós.

Üresedésben levő tanítói állomások november 1. Muzsla, rk. tan. 1. Moson, közs. 1. tan. 1. Tárnok, stan. 1. Tót-Szt. Pál, rk. tan. 7. Fehértemplom közs. szerb. tan. 8. Nagy-Atád rk. tan.

Szerkesztői mondanivalók.

P. és Sz. Halas. Hogy ki légyen e „Krónikás“? A fődolog az, hogy tetszszék, — ha magát megnevezni hajlandó volna: ismerné őt a közönség. Minden munkatársunk közt csak neki van privilegiuma — nevét elrejtteni. — **B. Gy.** Fehértemplom. Kiván-sága, hogy az öné legyen a tizezredik példány, bár jól esett, de még most — utópia. Talán ha egyszer a „Szemlé“-t minden tanító ismeri: erről ismét beszélhetünk. Üd-vözlét! **F. M.** Tapolca. A 6. és 7. füzet iránt az otthelyi postára írtunk, mely az esetre, ha a mondott két hónapban illetéktelen kezekbe adatá Ön füzeteit: intézkedni fog. **T. L.** Sümeg-Mihályfa. Innét a füzetek rendesen mennek el sziveskedjék a hiányzó füzetet az otthelyi postán reclamálni. Hasonlóra kérjük: **N. M.** urnót Keszthelyen. — **J. J.** urat Bács-Bresztovácon. — **K. S. S.-A.** Ujhely. Hogy létezett-e valaha az irodalom terén a „Sz.“-hez hasonló lap: ezt vizsgálódásunk tárgyává sohasem tettük. Azt azonban mondhatjuk, hogy legjobb erőnket használjuk fel arra, hogy folyóiratun-kat oly tökéletesé alakítsuk, mint emberi erővel lehet. Számítunk további érdeklődé-sére és arra, hogy ott s a vidéken a tábor erősödése érdekében munkálkodni fog. **L. J.** Pálfa. A dolgozat beérkezett. Azt, hogy közlés után a cikket valamely napi-lap átvegye, nem mi, hanem az illető szerkesztőség határozza el. Tessék annak idején egyenesen oda fordulni, a honnét a cikk utánközlését reményli. **B. M.** Cegléd. A' már nagyon is igaz, hogy „aműgy“ kívülről könyű a beszéd. De mikor a szerkesztő a kézírathalmazban vájkál és látogatja, hogy már most melyik cikk a sürgőbb: akkor gyűlik meg igazában a baj. No de azért a sorban áll — a két cikk! **F. B. S.** Velezd. Minő címe van a jelzett cikknek? Mikor küldte be azt N. S.? **Sz. D.** Csokonya. Örvendünk, hogy Ön is, mint sok más buzgó ügytárs, mindent el fog követni, hogy

söbbed magával álljanak be. — **Sz. F. Deés.** A polgári iskolák ügyében 1842-ben folyt sajtóbeli tárgyalásokról szóló tudósítást szívesen vettük, s a közlendők sorába tettük. — **B. Beremend.** Sok gyermek Isten áldása és gond forrása. De ez tán nem akadály eszményeknek is élni. — **N. J. Torda.** Ha valamely tanító állomásra folyamodik négy-szer és ebből háromszor megbukik: ez talán még sem képezheti cikk tárgyát? Vagy a bukással egyszersmind visszaélések is történtek? — **S. B.** Szabolcsbányatelep. Épen jókor érkezett. Tehát mindig a hó első felében. — **H. P. Csoor.** Ott, a hol mi másnál látjuk a jóakaratot, ott magunk részéről sem vagyunk annak hiányában. Elfogadjuk. — **F. F. Szeged.** Szívesen reflektáltunk a nyilatkozatra; de azért talán mégis legjobb volna támadó lapnál is megkísérteni, vajlon nem közli-e? — **B. J. Szellő.** Reménylünk, hogy vidéken a sereg nagyobbitására szakadatlanul fog buzditani! — **T. Ö. N.-Oroszi.** Megnyugvással vettük tudomásul, hogy megyei tanítóegylet őszi gyűlésén a „P. Sz.”-ról ajánlólag volt szó. Óhajtható, hogy egyleteink a tanítók közös ügyét, mi a „Sz.”-ból lett, nagy mérvben karolnák fel. — **K. J. Sikló.** Egy kis buzditás talán egygyé gyűjténé Önnéknél is a szétzüllött tábor. Nem kísértené meg. — **r. Vág-Beszterce.** A szombathelyi lap viselt dolgairól nincsen tudomásunk. Tessék ama lapban nyilatkozni. A reclamációt elintéztük. — **Cs. K. A.-Szt.-Márton.** Ha vajlon megerdemi-e? Mért ne? A „Néptanoda” megvan? Igényeit ez bizonyosan kielégíti. — Mindkét cikk beérkezett. **Cs. Gy. Mező-Telegd.** A K.-féle cikk ellen a most küldött L.-féle cikk a hetedik nyilatkozat. Már gondot ad nekünk, hogy mikép kerítsünk a sok véleménynek helyet. Örvendtünk, hogy önnék táján a „Szemlé”-ről azt a nézetet táplálják, hogy „lelket önt a tanítóba”, s a ki csak olvassa, feleli a világ közönyösségét. Főleg azonban örvendünk, hogy még sokan akarnak onnét „b. rukkolni.” Szívesen látjuk! **S. M. Nákófalva.** Mi a „Szemlé”-nek csak egész (12 füzetből álló) folyamát adhatjuk. Így jegyeztük be. Egyes füzeteket előre történő megrendelés után adhatunk csak. **H. M. Lippa.** Az ottani postára szóló füzetek egy csomagban mennek el innét; tehát vagy az egész csomagnak kellene elvesznie vagy semmi sem vesztet el. Szíveskedjék a 6. és 9. füzetet az ottani postán reklamálni. **M. M. Orosháza.** Kivánságnak megfeleltünk. Hogy van az, hogy Orosháza nem mozog? **Dr. M. J. Budapest.** A nyelvészeti cikkek ezuttal nem keríthetünk helyet. A beküldött munkálatokkal való túlhalmozodottságnak miatta Gáspár öneletírásának felette érdekes befejező része, valamint 7 prot. tanítótól eredt nyilatkozat **H. Kiss Kálmán** 8. füzetbeli „Válasz”-ára is kisorúltak. Ez utóbbiakat egybefoglalva s rövidítve, de saját megjegyzéseinkkel megtöltve szándékozunk legközelebb közölni.

Pályázati hirdetésünk ügyében. A „Paed. Szemle” V. füzetében májushó 16-án szeptember 29-ikére hirdetett pályázati kérdésre a kittűzött határnapig 4 pályázati mű érkezett be, következő jellegűekkel: 1) Latin közmondás (nulla dies sine linea.) 2) Görög nyelven írt vers. 3) Nemzeti jóllét! 4) német nyelven írt vers. — A munkálatokat az általunk felkért és felkérendő bírálóknál már közzétettük. A mint a megállapodás megtörtént, hirdetésünk értelmében fogunk eljárni. Budapest, 1880. október 8-án. A „Paed. Szemle” szerk.

A kiadóhivatal közleményei.

A „Paed. Szemle” első ügyi füzetének második kiadása ügyében! A kiállításba tett 2. kiadás teljesen elkészítvén, mi a hiányzó füzeteket mindegyik előfizetőnek, kiknek velők tartoztunk, máris elküldtük. Ha a jelen 10. füzet megérkeztekor valaki az utánküldött füzeteket nem kapta volna meg: szíveskedjék azokat a helyi postánál reklamálni.

Szolgáljon a hazai tanítóságnak egyúttal értesítésül az, hogy most már a „Paed. Szemle”-ből teljes számú példányok ismét kaphatók.

Hátralékosainkhoz! Ismételten kérjük mindazokat, kik eddig a „Paed. Szemle” előfizetési árát nem fizették meg, vagy a kik a fizetésre időhatárt szabtak: szíveskedjenek kötelezettségeiknek legkésőbb f. é. novemberhó 10-ikeig megfelelni.

Bekötési táblák a „M. P. Szemlé”-hez. Több oldalról nyilvánult óhajtsáknak kívántunk megfelelni, midőn intézkedtünk aziránt, hogy a „M. P. Szemle” t. olvasóinak szép és olcsó bekötési táblákkal kedveskedhessünk.

A táblák zöld és vörös vászonból, aranynyomással lesznek készítve. Egy-egy bekötési táblának ára a „Szemle” 1880-iki folyamára postai szétküldéssel 55 kr.

Mint hogy azonban ezen ár mellett a táblákat csak akkor készíttethetjük el, ha egyszerre több száz példányt rendelhetünk meg: kérjük a „Szemle” tisztelt előfizetőit, kik ily táblákat birni óhajtanak: szíveskedjenek a fent kitett árt f. é. november 15-ikeig beküldeni, mert e napon túl megrendeléseket nem fogadhatunk el.